

IŠPAŽINIMAI

PIRMA KNYGA

I. 1. Didis esi Viešpatie ir labai šlovintinas¹, didelė tavo galybė, ir tavo išmintis neišmatuojama². Ir šlovinti tave nori žmogus, maža dalelė tavo kūrinijos; žmogus, nešantis su savimi savo mirtingumą³, nešantis savo nuodėmės liudijimą, ir liudijimą, kad „priešiniai išpuikėliams“⁴; ir vis dėlto tave nori šlovinti žmogus, maža dalelė tavo kūrinijos. Tu paveiki mus taip, kad šlovinti tave yra malonu⁵, nes sukūrei mus, nukreipdamas savęsp, ir mūsų širdis nežino ramybės, kol nenurimsta tavyje⁶. Leisk man, Viešpatie, pažinti ir suprasti⁷, kas yra pirmiau: šauktis tavęs ar šlovinti tave; pažinti tave ar šauktis tavęs. Bet kas tavęs šaukiasi, nepažindamas tavęs? Visai ko kito gali šauktis, nepažindamas tavęs. O gal reikia tavęs šauktis, idant būtum pažintas? Tačiau kaip šauksis to, kurio neįtikėjo? Arba kaip įtikės be skelbėjo⁸? Ir šlovins Viešpatį tie, kurie jo ieško⁹. Nes ieškantys randa jį, o randantieji šlovins jį, ir ieškosiu tavęs, Viešpatie, šaukdamasis tavęs, ir šaukiuosi, tikėdamas į tave, nes esi mums paskelbtas. Šaukiasi tavęs, Viešpatie, mano tikėjimas, kurį davei man, kurį įkvėpei man per savo sūnaus žmogiškumą, per savo skelbėjo tarnystę¹⁰.

II 2. Bet kaip šauksiوسي savo Dievo, Dievo ir savo Viešpaties? Nes kai šauksiوسي jo, aš tuo pačiu pasikviesiu jį į save patį. Bet kokia vieta yra manyje, kur ateitų mano Dievas? Kur galėtų ateiti Dievas, kuris sukūrė dangų ir žemę¹¹? Ar iš tiesų taip, Viešpatie, mano Dieve, ar yra manyje kas nors, kas galėtų tave aprėpti? Argi dangus ir žemė, kuriuos sukūrei ir kuriuose mane sukūrei, aprėpia tave? O gal todėl, kad be tavęs nebūtų nieko, kas yra, gal todėl visa, kas yra, aprėpia tave? Taigi, kadangi ir aš esu, gal todėl prašau, kad ateitum į mane, nes manęs nebūtų, jeigu tavęs nebūtų manyje? Juk aš dar ne pragarmėje, tačiau tu ir ten esi. Net jeigu nužengsiu į požemius, tu ten esi¹². Taigi manęs nebūtų, mano Dieve, manęs visiškai nebūtų, jeigu tu nebūtum manyje. O veikiau aš nebūčiau, jeigu nebūčiau tavyje, iš kurio visa, per kurį visa, kuriame visa¹³. Juk taip, Viešpatie, juk taip. Kur šauksiu tave, jeigu tavyje esu? Arba iš kur ateisi į mane? Kur pasitrauksiu už dangaus ir žemės ribų, kad iš ten į mane ateitų mano Dievas, kuris pasakė: „Aš užpildau dangų ir žemę“¹⁴?

III. 3. Taigi ar aprėpia tave dangus ir žemė, jeigu tu juos užpildai? O gal tu juos užpildai, bet dar lieka, kadangi jie tavęs nesutalpina? Ir kur išlieji visa tai, kas lieka iš tavęs, užpildžius dangų ir žemę?

¹ Plg. *Ps* 47, 2.

² Plg. *Ps* 146, 5.

³ *2 Kor* 4, 10.

⁴ *1 Pt* 5, 5. Pirmoji nuodėmė buvo padaryta iš puikybės.

⁵ Augustinas malonumo (*delectatio*) siekimą laiko pagrindiniu žmogaus veikimo šaltiniu.

⁶ Žr. Plotinas, *En.* 6, 7, 23, 4.

⁷ Plg. *Ps* 118, 34; 118, 73; 118, 144.

⁸ Plg. *Rom* 10, 14.

⁹ Plg. *Ps* 21, 27.

¹⁰ Veikiausiai šv. Ambraziejaus (žr. *Conf.* 5, 13); plg. Augustino laišką 147, 52.

¹¹ *Pr* 1, 1.

¹² Plg. *Ps* 138, 8.

¹³ Plg. *Rom* 11, 36.

¹⁴ *Jer* 23, 24.

O gal tau, aprėpiančiam visa, nereikia būti kieno nors talpinamam, kadangi visa aprėpdamas užpildai. Ne indai, kuriuos tu užpildai, daro tave stiprų, nes net jeigu jie sudužtų, tu neišsilietum. O kai tu išsilieji ant mūsų¹⁵, ne tu krenti, bet mus pakeli, ne tu išsibarstai, bet mus surenki. Ir visa, ką tu užpildai, visu savimi visa užpildai. Tačiau visa nepajėgia aprėpti viso tavęs: tad ar aprėpia tik dalį tavęs, ar visa vienu kartu aprėpia tą pačią dalį? Ar atskiri kūriniai aprėpia atskiras dalis: didesnieji didesnes, mažesnieji – mažesnes? Taigi ar kuri nors tavo dalis yra didesnė, o kuri nors mažesnė? O gal visur esi visas, ir niekas neaprėpia tavęs viso?

IV 4. Taigi kas tu esi, mano Dieve? Kas, klausiu, esi, jeigu ne Viešpats, mano Dievas? Argi yra kitas Viešpats, išskyrus mūsų Viešpatį? Arba ar yra kitas dievas, išskyrus mūsų Dievą¹⁶? Visų aukščiausias, geriausias, galingiausias, visagalis, gailestingiausias ir teisingiausias, tolimiausias ir artimiausias, gražiausias ir tvirčiausias, pastoviausias ir neapčiuopiamiausias, nekintantis ir visa keičiantis, niekada naujas ir niekada senas, viską atnaujinantis; į senatvę vedantis iš puikėlių, kurie to nežino¹⁷; visada veikiantis, visada ramus, kaupiantis ir nestokojantis, nešantis ir pripildantis, ir apsaugantis, kuriantis ir maitinantis, tobulinantis ir ieškantis, nors nieko tau netrūksta. Tu myli ir nedegi, pavyduliuoji ir lieki abejingas, gailiesi ir nejauti skausmo, pyksti ir esi ramus, keiti darbus ir nekeiti sumanymo; priimi tai, ką randi, bet niekad nesi praradęs; niekad nestokoji ir džiaugiesi pelnu; niekada nesi šykštus ir reikalauji palūkanų. Tau yra permokama, idant būtum skolingas, tačiau kas turi ką nors ne tavo? Gražini skolas, niekam nebūdamas skolingas, dovanoji skolas, nieko neprarasdamas. Ir ką gi mes pasakėme, mano Dieve, mano gyvenime, mano šventa saldybe? Arba ką kas nors pasako, kai apie tave kalba? Tačiau vargas tylintiems apie tave, nes ir iškalbingieji tampa nebylūs¹⁸.

V 5. Kas man leis pailsėti tavyje? Kas leis, kad ateitum į mano širdį ir ją pagirdytum, kad užmirščiau savąjį blogį ir apkabinčiau vienintelį savo gėrį, Tave? Kas tu man esi? Pasigailėk, idant galėčiau kalbėti. Kas aš pats tau esu, kad liepi man tave mylėti ir jeigu to nedaryčiau, užsirūstintum ant manęs ir grasintum didelėmis nelaimėmis? Argi maža nelaimė būtų man nemylėti tavęs? Vargas man! Pasakyk man per savo gailestingumą, Viešpatie, mano Dieve, kas tu man esi. Pasakyk mano sielai: „aš esu tavo išganymas“¹⁹. Pasakyk taip, kad išgirsčiau. Štai mano širdies ausys atgręžtos į tave, Viešpatie. Atverk jas ir pasakyk mano sielai: „aš esu tavo išganymas“. Atbėgsiu išgirdęs šį balsą ir apkabinsiu tave. Neslėpk nuo manęs savo veido: mirsiu, nemirsiu, kad tik jį pamatyčiau²⁰.

6. Ankšti mano sielos namai, kad galėtum į juos įeiti: paplatink juos. Jie griūva: atstatyk juos. Juose yra tai, kas žeidžia tavo akis: pripažįstu ir žinau. Bet kas juos išvalys? Arba kam kitam jeigu ne tau šauksiu: „Nuo mano slaptų jų kalčių apvalyk mane, Viešpatie, ir apsaugok savo tarną nuo svetimųjų“²¹. Tikiu, todėl kalbu²². Viešpatie, tu žinai²³. Ar neišpažinau tau pats prieš save savo nuodėmių, Dieve mano, ir ar tu neatleidai mano širdies nedorumo²⁴? Nesilyginu teisingumu su tavimi, kuris esi tiesa, ir nenoriu apgaudinėti paties savęs, kad mano neteisumas nemeluotų pačiam sau²⁵. Taigi nesibylinėju su tavim, nes jeigu tu, Viešpatie, žiūrėsi kalčių, Viešpatie, kas išlaikys²⁶?

VI 7. Ir vis dėlto leisk man kreiptis į tavo gailestingumą, man, dulkėms ir pelenams²⁷, leisk kalbėti,

¹⁵ Plg. J1 3, 1.

¹⁶ Ps 17, 32; plg. Išm 7, 22.

¹⁷ Plg. Job 9, 5; „į senatvę vedantis“ – darantis silpnus, nužeminantis.

¹⁸ „Iškalbingaisiais“ Augustinas dažniausiai vadina pagonių filosofus, krikščionybės kritikus arba manichėjus.

¹⁹ Ps 34, 3.

²⁰ Žmogus negali pamatyti Dievo veido ir likti gyvas (Iš 33, 20); kita vertus, dangiškoji vizija ir yra gyvenimas.

²¹ Plg. Ps 18, 6; 31, 5.

²² Plg. Ps 115, 10.

²³ Plg. Ps 68, 6.

²⁴ Plg. Ps 31, 5.

²⁵ Plg. Ps 26, 12.

²⁶ Plg. Ps 129, 3.

²⁷ Pr 18, 27.

nes aš kalbu Tavo gailingumui, ne žmogui, kuris pasijuoks iš manęs. Galbūt ir Tu pasijuoksi iš manęs, tačiau atsigręžęs pasigailėsi²⁸. Ką noriu pasakyti, Viešpatie? Tik tai, kad nežinau, iš kur atėjau čia, į šį mirtingą gyvenimą, ar į gyvąją mirtį²⁹? Nežinau. Mane pasitiko tavo gailingumo paguoda³⁰, kaip aš girdėjau iš savo kūniškųjų gimdytojų, kurio ir kurios dėka tu sukūrei mane laike, pats to neatmenu. Taigi laukė žmogaus pieno paguoda, kuriuo ne mano motina ar žindyvės pripildė savo krūtis, bet tu per jas man davei maistą, būtiną kūdikiui, atsižvelgiant į tavo nustatytą tvarką ir turtus, paskirstytus iki daiktų pabaigos. Tu man leidai ne norėti daugiau negu duodavai, o mano maitintojoms davei norą duoti man tai, ką tu joms duodavai. Vedamos meilės, jos norėjo man duoti tai, ko gausiai buvo iš tavęs gavusios. Manasis gėris, gautas iš jų, buvo gėris joms, bet jis buvo ne jų, o per jas gautas, nes iš tavęs eina visos gėrybės, Dieve, ir iš mano Dievo visas mano išganymas³¹. Tai supratau vėliau, tau šaukiant per visa tai, ką suteikei viduje ir išorėje. Nes tada temokėjau žįsti ir nurimdavau nuo kūniškų malonumų, o verkdavau jų netekęs – bet nieko daugiau.

8. Paskui pradėjau šypsotis, iš pradžių miegodamas, o vėliau ir prabudęs. Taip man apie mane pasakojo, ir aš patikėjau, kadangi taip pat elgiantis matome ir kitus kūdikius; pats aš to neprisimenu. Ir štai pamažu ėmiau suvokti, kur esu, ir savo norus norėjau išsakyti tiems, kurie juos išpildytų, bet negalėjau, nes norai buvo mano viduje, o juos išpildantys – išorėje, ir jokių pojūčių pagalba jie negalėjo įeiti į mano sielą. Taigi blaškiausi ir šaukiau, bandydamas tokiais ženklais išreikšti savo norus, kiek galėdamas ir kaip galėdamas, tačiau tie ženklai neišreiškė mano norų. Ir kai aplinkiniai manęs neklausė, ar nesuprasdami, ar nenorėdami pakenkti, aš pykau, kad vyresnieji man nepaklūsta, o laisvieji netarnauja kaip vergai, ir jiems keršijau verkdamas. Kad būtent taip elgiasi kūdikiai, supratau iš tų, kuriuos galėjau pažinti, o kad aš taip elgiausi, jie daugiau pasakė nežiniomis, negu žinantieji mano maitintojai.

9. Ir štai mano kūdikystė seniai mirė, o aš gyvenu. Tu, Viešpatie, kuris visada gyveni ir kuriame niekas nemiršta, kadangi anksčiau už amžių pradžia, anksčiau už viską, apie ką galima pasakyti „anksčiau“, esi tu – Dievas ir Viešpats viso, ką sukūrei – ir tu, kuriame esti visų nestabilių dalykų priežastys, išlieka nekintamos visų kintančių dalykų pradžios ir gyvena amžini visų minčiai nepavaldžių bei laikinų dalykų pagrindai, Viešpatie, pasakyk man, tave maldaujantiems, pasigailėk manęs, vargšo, pasakyk man, ar prieš mano kūdikystę buvo koks nors kitas, jau miręs amžius, ar tai yra tas laikas, kurį aš praleidau savo motinos įsčiose? Kai kas man apie tai yra papasakota, o ir pats mačiau nėščias moteris. O kas buvo prieš tai, mano saldybe, mano Dieve? Ar aš buvau kur nors ir koks nors? Nėra nieko, kas man galėtų tai pasakyti: to negalėjo padaryti nei mano tėvas, nei motina, nei kitų patirtis, nei mano atmintis. Gal juokiesi, kad to klausiu tavęs, ir liepi šlovinti tave, išpažinti tave už tai, ką žinau?

10. Išpažįstu tave, dangaus ir žemės Viešpatie³², šlovindamas Tave nuo savo gyvenimo pradžios ir nuo kūdikystės, kurių neprisimenu. Tu leidai žmogui samprotauti apie save žiūrint į kitus, daug kuo patikėti apie save, remiantis netgi paprastų moterų liudijimais. Aš tada jau buvau ir gyvenau, ir baigiantis kūdikystės metui ieškojau ženklų, kuriais galėčiau pranešti kitiems tai, ką jaučiau. Iš kur tokia būtybė, jeigu ne iš tavęs, Viešpatie? Ar kas nors yra savęs paties kūrejas? Ar kur kitur teka tas šaltinis, iš kurio liejasi į mus būtis ir gyvenimas, o ne tu padarai mus, Viešpatie, kuriam būti ir gyventi yra tas pat, kadangi aukščiausia būtis ir aukščiausias gyvenimas yra tas pat³³? Juk tu esi Aukščiausiasis ir nesikeiti, tavyje nepraeina ši diena, ir vis dėlto ji tavyje praeina, kadangi tavyje yra visa³⁴: niekas negalėtų praeiti, jeigu tu viso to neturėtum savyje. Ir kadangi Tavo metams nėra galo³⁵, tavo metai yra ši diena; kiek mūsų ir mūsų tėvų dienų praėjo per tavo šiandieną ir iš jos gavo savo

²⁸ Plg. *Jer* 12, 15.

²⁹ Plg. Euripidas, cituojamas Platono (*Gorgijas* 492e).

³⁰ Plg. *Ps* 50, 3; 93, 19.

³¹ Plg. *2 Sam* 23, 5.

³² *Mt* 11, 25.

³³ Plg. Plotinas, *En.* 3, 6, 6, 15.

³⁴ *Rom* 11, 36.

³⁵ *Ps* 101, 28.

pavidalą ir kažkaip buvo, ir toliau praeis kitos dienos, gaus pavidalą ir kažkaip bus. Bet tu esi tas pats³⁶: visa, kas buvo vakar, ir visa, kas bus rytoj, padarai šia diena, padarei šia diena³⁷. Kas man, jeigu kas nors to nesupranta? Tegu džiaugiasi sakydamas: kas tai?³⁸ Tegu džiaugiasi ir tegu trokšta geriau nerasdamas atrasti, negu rasdamas tavęs nerasti.

[...]

IX 14. Dieve, mano Dieve, kokias nelaimes ir patyčias aš tada patyriau, kai man, vaikui, buvo siūloma elgtis teisingai, paklusti raginantiems ieškoti sėkmės šiame gyvenime ir, išmokus iškalbos meno įgyti žmonių pagarbą bei apgaulingus turtus. Taigi buvau atiduotas į mokyklą mokytis rašto. Vargšas nesupratau, kokią ji teikia naudą, ir jeigu nebuvo pakankamai stropus, gaudavau mušti. Šis paprotys vyresniųjų buvo giriamas, ir daugelis gyvenusių prieš mus nutiesė šitą varginantį kelią, kuriuo ir mes buvome verčiami eiti: padaugintas buvo vargas ir skausmas Adomo sūnams. Atradome, Viešpatie, žmonių tau besimeldžiančių ir iš jų išmokome apie tave, suvokdami, kiek pajėgdami, kad esi kažkas didis, kuris gali net ir nepasireikšdamas mūsų pojūčiams, išklaudyti mus ir padėti. Ir dar vaikas būdamas ėmiau tau melstis, „priebėga mano, tvirtove mano“⁴⁸, ir šaukdamasis tavęs, nutraukiau savo iškalbos raiščius. Dar mažas su nemažu įkarščiu maldydavau, kad manęs nemušyt mokykloje. Kadangi neišklausei manęs, kas neišėjo man į kvailumą⁴⁹, vyresnieji, tarp jų ir mano tėvai, kurie tikrai nenorėjo, kad man atsitiktų kas nors bloga, juokėsi iš mano rykščių, didelės ir sunkios tada mano nelaimės⁵⁰.

15. Ar yra kas nors, Viešpatie, toks didžiadvasis, stipriu jausmu su tavimi siejamas, ar yra, sakau, kas nors, taip pamaldžiai prie tavęs su stipriausiu jausmu prigludęs, kuris niekais laikytų arklius, kablius ir kitokias kankinimo priemones – taip kartais būna dėl tam tikro bukumo, – kurių norėdami išvengti su baime tavęs maldauja žmonės visoje žemėje, – taigi kuris juokiasi iš tų, kurie šių kankinimų baisiausiai bijo, taip kaip mūsų tėvai juokėsi iš bausmių, kurių mes, vaikai, susilaukdavome iš mokytojų? Nepradėjome mažiau jų bijoti ar mažiau tavęs prašyti, kad jų išvengtume, tačiau ir toliau nusidėdavome, mažiau mokydamiesi rašyti, skaityti ir galvoti apie mokslus, nei to iš mūsų buvo reikalaujama. Juk mums netrūko, Viešpatie, atminties ar gabumų, kuriais tu mus pakankamai apdovanojai, bet mėgome žaisti ir už tai buvome baudžiami tų, kurie patys tai darė. Tačiau suaugusiųjų pramogos yra vadinamos reikalais, o vaikų tokie patys užsiėmimai suaugusiųjų yra baudžiami, ir niekas nesigaili nei vienu, nei kitu. Joks doras teisėjas nepateisins to, kad buvau mušamas už tai, jog žaisdavau sviediniu ir dėl to užmiršdavau mokytis raidžių, kuriomis jau užaugęs žaidžiau dar bjauresnius žaidimus? O ar tas, kuris mane mušė, darė ne tą patį, kai svarstant kokį nors klausimą, jį įveikdavo koks nors stipresnis priešininkas, ar jo neapimdavo apmaudas ir pavydas, kaip ir manęs, kai žaidžiant sviediniu, mane nugalėdavo kitas žaidėjas?

X 16. Ir vis dėlto nusidėdavau, Viešpatie, mano Dieve, visų prigimtųjų dalykų kūrėjau ir tvarkytojau; nuodėmių esi tik tvarkytojas. Nusidėdavau, nepaisydamas tėvų ir mokytojų paliepimų. Juk galėjau vėliau gerai panaudoti raštą, kad ir dėl kokių sumetimų mano artimieji norėjo, kad jo mokyčiaus. Buvau nepaklusnus ne todėl, kad pasirinkau kažką geresnio, bet iš meilės žaidimams. Aš mėgau nugalėti varžybose ir didžiavausi tomis pergalėmis, man patiko glostyti ausis pramanytais pasakojimais, kurie dar labiau kurstė mano smalsumą⁵¹ savo akimis pažiūrėti į tai, kas rodoma spektakliuose, suaugusiųjų žaidimuose⁵². Juk tie, kurie juos rengia, užima tokią aukštą padėtį, kad

³⁶ *Ten pat.*

³⁷ Ši laiko ir amžinybės tema plėtojama XI knygoje.

³⁸ *Iš 16, 15.*

⁴⁸ *Plg. Ps 93, 22.*

⁴⁹ *Plg. Ps 21, 3.*

⁵⁰ *Plg. De Civ. Dei 21, 14.*

⁵¹ *Plg. 2 Tim 4, 3–4.*

⁵² Turimos omenyje arklių lenktynės, gladiatorių kautynės, teatras. Apmokėti viešųjų pasilinksminimų išlaidas buvo laikoma

beveik visi nori juos parodyti savo vaikams, tačiau jie noriai leidžia savo vaikus mušti, jeigu tie renginiai kliudo mokslams; norėdami, kad mokslas leistų jų vaikams rengti tokius pat renginius. Pažvelk gailestingai⁵³ į visa tai, Viešpatie, ir išvaduok mus, tavęs besišaukiančius; išvaduok ir tuos, kurie dar tavęs nesišaukia, idant šauktųsi, ir juos išvaduotum.

XI 17. Dar vaikas būdamas, išgirdau apie amžinąjį gyvenimą, pažadėtą mums mūsų Viešpaties Dievo, nuolankiai nužengusio prieš mus. Buvau žymimas Jo kryžiaus ženklu ir pasūdytas Jo druska⁵⁴, vos tik išėjau iš savo motinos įsčių, motinos, kuri labai pasitikėjo tavimi. Matei, Viešpatie, kai aš, dar vaikas būdamas, vieną dieną, suėmus smarkiems pilvo skausmams, buvau beveik bemirštąs, matei, mano Dieve, kadangi jau tada buvai mano sargas, su koku užsidegimu ir tikėjimu reikalavau savo pamaldžios motinos ir mūsų visų motinos tavo Bažnyčios suteikti man tavo Kristaus, mūsų Viešpaties ir Dievo krikštą. Ir susijaudinusi mano kūno motina, savo tyroje širdyje kartu su tikėjimu į tave rūpestingai išnešiojusi ir amžinąjį mano išgelbėjimą, jau skubėdama rūpinosi, kad būčiau apiplautas ir priimčiau išganinguosius sakramentus, išpažindamas tave, mano Viešpatie, Jėzau, nuodėmių atleidimui, – bet staiga pasveikau. Ir mano apvalymas buvo atidėtas, tarsi buvo būtina, kad, jei liksiu gyvas, dar labiau susitepčiau, nes po apiplovimo padarytų nuodėmių purvas būtų dar didesnis ir pavojingesnis. Taigi jau tikėjau, ir tikėjo mano motina, ir visi namiškiai, išskyrus tėvą, tačiau jis neįveikė manyje pamaldžių mano motinos pamokymų, ir nesugriovė tikėjimo Kristumi, kuriuo jis dar netikėjo. Motina pasistengė, kad tu, mano Dieve, būtum mano tėvu, o ne jis, ir tu jai padėjai įveikti vyrą, kuriam, būdama geresnė už jį, pakludavo, kadangi buvo klusni tau, liepiančiam taip daryti.

18. Mano Dieve, klausiu ir noriu sužinoti, jeigu tu malonėsi, kodėl tada buvo atidėtas mano krikštas: ar iš tiesų mano labai buvo tarsi paleistos mano nuodėmingų polinkių vadžios, o gal nebuvo paleistos? Kodėl mūsų ausyse ligi šiol skamba žodžiai, sakomi apie vieną ar kitą: „Palik jį, tegu daro ką nori, juk jis dar nėra krikštytas“. Juk kalbėdami apie kūno sveikatą nesakome: „Tegu jį dar labiau sužeidžia, nes dar nėra išgydytas“. Daug geriau ir greičiau būčiau išgijęs, rūpindamasis pats ir padedamas savųjų, kad įgytoji mano sielos sveikata būtų buvusi saugi tavo globos dėka, tavo, kuris ją būtum suteikęs⁵⁵. Iš tiesų, būtų buvę daug geriau. Tačiau kiek ir kokios pagundų audros užgriūna išaugus iš vaikystės, atrodo, gerai žinojo mano motina ir norėjo, kad jos verčiau užgriūtų tą žemišką kūną, iš kurio vėliau turėjau susiformuoti, negu patį Dievo paveikslą⁵⁶.

XII 19. Tačiau pačioje vaikystėje, kėlusioje mažiau rūpesčių negu jaunystė, nemėgau mokytis rašyti ir skaityti, ir nekenčiau, kai mane vertė tai daryti. Tačiau vertė, ir man tai išėjo į naudą, nors nesielgiau gerai: nebūčiau mokėsis, jei manęs nebūtų vertę. Niekas nedaro nieko gerai prieš savo valią, net jeigu daro ką nors gero. Ir tie, kurie vertė mane, nesielgė gerai, bet man tai išėjo į gera tavo, mano Dieve, dėka. Jie nė nepagalvojo, kaip pritaikysiu tai, ko mane vertė išmokti, kad tik pasotinčiau nepasotinamą turto ir gėdingą garbės troškimą. Tu gi, kuris suskaičiavai visus mūsų galvų plaukus⁵⁷, pasinaudojai klaida vertusių mane mokytis mano naudai, tuo tarpu mano paties, kuris nenorėjau mokytis, klaida – idant mane baustum, nes iš tiesų buvau vertas bausmės, aš, mažas berniukas ir didelis nusidėjėlis. Tokiu būdu, pasinaudodamas tais, kurie blogai darė, tu darei man gera, ir teisingai atsilyginai man, nusidėjėliui. Nustatei, ir taip yra, kad kiekviena netvarkinga siela yra pati sau bausmė.

XIII 20. Kokia vis dėlto buvo priežastis, kodėl nekenčiau graikų kalbos, kurios nuo vaikystės buvau verčiamas mokytis, nė dabar man nėra visai aišku. Mėgau lotynų kalbą, tačiau ne tai, ko moko pradžios mokytojai, o tai, ko moko vadinamieji gramatikai. Nes pirmosios pamokos, kuriose buvo

didele garbe Romos piliečiams; neretai būdavo parduodami dvarai, idant būtų galima apmokėti sąskaitas.

⁵³ Ps 24, 16–18.

⁵⁴ Katechumenai būdavo pašventinami kryžiaus ženklu, malda, prašančia Dievo ir angelo sargo globos, rankų uždėjimu ir druska, dedama ant liežuvio.

⁵⁵ Ps 34, 3.

⁵⁶ Plg. Pr 2, 6.

⁵⁷ Mt 10, 30.

mokoma skaityti, rašyti ir skaičiuoti, man atrodė tokios pat sunkios ir slegiančios, kaip ir visi graikų kalbos užsiėmimai. Iš kur visa tai, jeigu ne iš nuodėmės, iš gyvenimo tuštybės, nes buvau kūnas ir dvasia, klaidžiojantis ir negrįžtantis⁵⁸? Juk šitie pirmieji mokslai buvo geresni ir tikresni, nes išmokė skaityti, kas parašyta, ir rašyti, kas patinka pačiam, o per vėlesnes pamokas buvau verčiamas skaityti apie kažkokias Enėjo klajones, užmiršęs savo paties klaidas, verkti dėl mirusios Didonos, nusizudžiusios iš meilės, tuo tarpu nepralieju nė vienos ašaros pats dėl savęs, vargšas, per anuos dalykus mirdamas be tavęs, Dieve, mano gyvenime.

21. Kas gali būti nelaimingiau už nelaimingąjį, kuris nesigaili pats savęs ir verkia dėl Didonos mirties, mirusios iš meilės Enėjui, o neverkia dėl savęs, miršančio dėl to, kad nemyli tavęs, Dieve, mano širdies šviesa, mano sielos duona, jėga, apvaisinanti mano protą ir užvaldanti minčių gelmes? Nemylėjau tavęs ir paleistuvavau pasitraukdamas nuo tavęs⁵⁹ ir man, ištvirkaujančiam, iš visų pusių aidėjo: „Puiku! Puiku!“⁶⁰ Juk draugystė su pasauliu reiškia paleistuvavimą pasitraukiant nuo tavęs⁶¹, ir „puiku! puiku!“ šaukiama, kad susigėstų tas, kuris elgiasi ne taip. Taigi dėl tų dalykų aš neverkiu, o verkiau dėl Didonos, kurios „gyvybė užgėso ir kardas pabaigė kančią“⁶²; palikęs tave, sekiau paskui menkiausius tavo tvarinius, aš, žemė, einanti į žemę. Ir jeigu man būtų uždraudę tai skaityti, būčiau kentėjęs, nes nebūčiau galėjęs skaitydamas kentėti. Tokia beprotybė yra laikoma garbingesniais ir vaisingesniais mokslais, negu tie, kurių dėka išmokau skaityti ir rašyti.

22. Tačiau dabar tegu šaukia mano sieloje mano Dievas ir tavo tiesa tegu sako man: „taip nėra, taip nėra“. Tikrai geresnis yra tas pirmasis mokslas. Nes esu labiau linkęs pamiršti Enėjo klajones ir visa kita, negu rašyti ir skaityti. Prie įėjimo į gramatikų mokyklas kabo uždangos, tačiau tai ne pagarbą keliančios paslapties ženklas, o veikiau klaidų priedanga. Tegu nekelia balso prieš mane tie, kurių jau nebebijau, kai išpažįstu tau tai, ko nori mano siela, Dieve mano; aš nurimstu, smerkdamas savo klystkelius, kad pamilčiau tavo gerus kelius. Tegu nekelia balso prieš mane knygų pardavėjai ar pirkėjai, nes jeigu paklausiu jų, ar tikrai, kaip sako poetas, Enėjas kitados atvyko į Kartaginą mažiau mokyti pasakys, kad nežino, o mokytesni sakys, jog tai netiesa. O jeigu paklausiu, kokiomis raidėmis rašomas Enėjo vardas, visi, kurie šito mokėsi, atsakys teisingai, remdamiesi tuo susitarimu, kuriuo žmonės priėmė šituos ženklus. Ir jeigu paklausiu, dėl ko jie patirs gyvenime daugiau nepatogumų: ar dėl to, kad nebemokės rašyti ir skaityti, ar dėl to, kad pamirš tuos prasimanymus, – argi neaišku, ką atsakys žmogus, dar ne visai praradęs sveiką protą? Taigi aš nusidėdavau, būdamas vaikas, kai tuos tuščius dalykus vertinau labiau už naudingus, o tiksliau sakant, vienus nekenčiau, kitus – mylėjau. Vienas ir vienas – du, du ir du – keturi, – nekenčiau šitos giesmės, o maloniausias buvo tuščias reginys: medinis arklys, pilnas ginkluotų kareivių, Trojos gaisras ir pačios Kreuzos šešėlis⁶³.

XIV 23. Taigi kodėl nemėgau graikų literatūros, tokius dalykus apdainuojančios? Juk ir Homeras mokėjo kurti tokias pasakas, ir jo pasakojimas saldus, tačiau man, vaikui, buvo kartus. Manau, kad graikų berniukams toks gali būti Vergilijus, jeigu jį mokyti bus verčiamas taip pat, kaip aš – Homerą. Taigi sunkumai, sunkumai mokantis svetimą kalbą, tarsi tulžimi apšlakstė visus graikiškų pasakojimų malonumus. Nemokėjau dar nė vieno tos kalbos žodžio, o atkakliai buvau verčiamas ją išmokti, grasinant žiauriais kankinimais ir bausmėmis. Kažkada, dar kūdikis, nemokėjau ir lotynų kalbos, bet išmokau jos, be baimės ir bausmių, vien klausydamasis meilių žindyvės šnekų, juokaujant ir žaidžiant. Išmokau jos be sunkios ir kankinančios prievartos, nes mano širdis vertė mane reikšti savo mintis, o to nebuvo galima padaryti nesimokant žodžių, ne per pamokas, bet kalbant, kada jų ausims išsakydavau tai, ką jaučiau. Iš čia pakankamai aišku, jog mokantis kalbos daugiau reiškia laisvas smalsumas nei bauginanti būtinybė. Tačiau remdamasi tavo įstatymais, Dieve, tavo įstatymais, kurie

⁵⁸ Ps 77, 39.

⁵⁹ Ps 72, 27.

⁶⁰ Plg. Ps 34, 21; 39, 16.

⁶¹ Jok 4, 4.

⁶² Vergilijus, *Eneida* 6, 457.

⁶³ Vergilijus, *Eneida* 2, 772.

valdo ir mokytojų rykštes, ir kankinių gundymus, pirmajam kliudo antroji. Tavo įstatymai leidžia įlieti išganingo kartėlio, gražinančio mus pas tave nuo pražūtingo malonumo, kuris buvo atitraukęs nuo tavęs.

XV 24. Išklausk, Viešpatie, mano prašymą⁶⁴, kad nenusilptų mano siela po tavo drausme⁶⁵, kad nepavargčiau išpažindamas tau tavo gailėstingumą, kurio dėka ištraukei mane iš visų blogiausių mano klystkelių, idant taptum man saldesnis už visas viliones, kurių vaikiausi; idant stipriausiai tave mylėčiau, nuoširdžiausiai įsikibčiau tavo rankos; idant išvaduotumei mane iš visų pagundų iki pat pabaigos⁶⁶. Juk tu, Viešpatie, esi mano karalius ir mano Dievas⁶⁷, ir tegu tarnauja tau visa, ko naudingo vaikas būdamas išmokau, tegu tarnauja tau tai, ką kalbu, rašau, skaitau ir skaičiuoju, nes kai mokiausi tuštybių, tu mane pamokei ir atleidai nuodėmingą mėgavimąsi tomis tuštybėmis. Nors išmokau daug naudingų dalykų, bet jų galima išmokti ir ne tuščiuose užsiėmimuose, ir tai yra tas saugus kelias, kuriuo turėtų eiti vaikai.

XVI 25. Bet vargas tau, žmogiško įpročio upe! Kas tau priešinasi⁶⁸? Kaip ilgai dar neišseksi? Kaip ilgai neši Ievos vaikus į didelę ir baisią jūrą, kurią vos perplaukia ir tie, kurie įlipo į laivą⁶⁹? Ar neskaičiau tavęs nešamas apie griaudžiantį ir paleistuvaujantį Jupiterį? Ir nors šie du dalykai nesuderinami, bet taip buvo parašyta, idant tariamas griausmas būtų pateisinimas tikram paleistuvavimui. Kas iš šitų apsiaustais vilkinčių mokytojų blaivia ausimi klausosi kito, iš tų pačių dulkių sukurto žmogaus, šaukiančio: „Visa tai išgalvojo Homeras, žmogiškas savybes priskirdamas dievams; geriau dievų savybes būtų mums priskyres“⁷⁰? Bet teisingiau būtų sakyti, jog visa tai jis išgalvojo dėl to, kad begėdiškiems žmonėms suteiktų dieviškų savybių, kad begėdystė nebūtų laikoma begėdyste, ir kad tas, kuris taip elgiasi, atrodytų pamėgdžiojās ne blogus žmones, bet dangaus dievus.

26. Tačiau į tave, o pragaro upe, yra metami žmonių sūnūs, kad viso to mokytoji ir dargi už mokesį; ir kyla didis sujudimas, kai, forume, įstatymų akivaizdoje, greta mokesčio iš mokinių skiriamos miesto algos⁷¹. Ir plakies savo bangomis į uolas ir skambiai sakai: „Čia mokomasi žodžių, čia įsigyjama iškalba, būtina įtikinant ir aiškinant savo mintis“. Taigi iš tiesų nebūtume sužinoję tokių žodžių, kaip: „auksinis lietus“, „skreitas“, „apgaulė“, „dangaus šventyklą“ ir kitų, ten parašytų, jeigu Terencijus nebūtų pavaizdavęs netikusio jaunuolio, kuris paėmė Jupiterį sau už pavyzdį paleistuvauti, žiūrėdamas į kažkokį paveikslą ant sienos, kur buvo pavaizduota, kaip Jupiteris, kaip sakoma, pasiuntęs Danajai į skreitą auksinį lietų ir šitaip ją apgavęs. Taigi žiūrėk, kaip šis jaunuolis skatina save paleistuvystei, tarsi dangaus mokomas: „Koks dievas!“ – sako, – „Kuris dangaus šventyklą daužo didžiausiu griausmu. O aš, mažas žmogelis, negalėčiau to padaryti? Jau mielai tai padariau“⁷².

Netiesa, netiesa, kad šių žodžių lengviau išmokstama dėl jų šlykštumo; šitų žodžių dėka tos šlykštinės drąsiau daromos. Aš kaltinu ne žodžius, kurie yra tarsi atrinkti ir brangūs indai, bet klaidos vyną, kurį juose mums pateikdavo girti mokytojai, ir jeigu nebūtume gėrę, būtume buvę mušami ir nebūtume galėję kreiptis į jokių blaivų teisėją. Tačiau aš, mano Dieve, kurio akivaizdoje saugiai galiu visa tai prisiminti, aš visų tų dalykų mielai mokiausi ir jais vargšas mėgavausi, ir dėl to buvau vadinamas didelių vilčių teikiančiu vaiku.

XVII 27. Leisk man, mano Dieve, truputį papasakoti apie savo sugebėjimus, tavo dovaną, kurią

⁶⁴ Ps 60, 2.

⁶⁵ Plg. Ps 54, 2; Ps 83, 3; Ps 118, 66.

⁶⁶ Plg. Ps 17, 30.

⁶⁷ Plg. Ps 5, 3; 43, 5.

⁶⁸ Plg. Ps 75, 8.

⁶⁹ Plg. Išm 14, 7.

⁷⁰ Cic. Tuskulo pokalbiai I, 26, 65.

⁷¹ Pagal imp. Graciano (376 m.) įstatymą mokytojams buvo mokama bazinė alga.

⁷² Terencijus, *Eunuchas*, 585, 589 eil.

kliedesiams eikvojau. Man buvo duota užduotis, sukėlusi man nemažą rūpestį – kaip atlygį siūlant pagyrimą ir dovaną arba mušimą ir baimę, – pasakyti pykstančios ir kenčiančios Junonos kalbą apie tai, kad ji negali sulaukyti nuo Italijos Teukrų karaliaus⁷³. Negirdėjau, kad Junona kada nors būtų pasakiusi tokią kalbą, tačiau mus vertė klaidžioti poetinių prasimanymų pėdsakais ir paprastais žodžiais pasakyti tai, ką poetas buvo pasakęs eilėmis. Labiau buvo giriamas tas, kuris, atsižvelgiant į vaizduojamąjį asmenį, sugebėdavo tikriau pavaizduoti pykčio ir kančios jausmus ir išreikšti savo mintis žodžiais, dailiai apvilkus žodžiais atitinkamas mintis. Bet kas man iš to, tikrasis gyvenime, mano Dieve, kad man už mano deklamacijas buvo plojama daugiau negu mano bendraamžiams ir bendramoksliams? Ar visa tai nėra dūmai ir vėjas? Ar nebuvo kitų dalykų, kur galėjau lavinti savo gabumus ir kalbą? Tavęs šlovinimas, Viešpatie, tavęs šlovinimas, remiantis tavo Raštu, turėjo būti atrama mano širdies vynuogyno metūgiams. Tada nebūtų jų nudraskęs tuščių beprasmiškų užsiėmimų vėjas, ir nebūtų jie tapę apgailėtiniu grobiu sparnuočiams. Juk ne vienu būdu sudedamos aukos puolusiems angelams.

XVIII 28. Argi keista, kad mane taip traukė tos tuštybės, ir tolaui nuo tavęs, mano Dieve, eidamas išorės link? Juk man sektinu pavyzdžiu buvo nurodomi žmonės, kurie susigėsdavo nuo priekaištų, jei kalbėdami apie savo gerus darbus, pavartodavo barbarizmą ar solecizmą⁷⁴, ir didžiavosi giriami, jei apie savo ištvirkavimus pasakodavo iškalbingai ir vaizdžiai, taisyklingais ir gerai suderintais žodžiais? Tu matai visa tai, Viešpatie, ir tyli – kantrus, didžiai gailėstingas ir teisingas⁷⁵. Ar visuomet tylėsi? O dabar bandai ištraukti iš tos baisiausios bedugnės Tavęs ieškančią sielą, trokštančią tavo saldybės⁷⁶, kurios širdis sako tau: „Ieškojau tavo veido, tavo veido, Viešpatie, aš ieškau“⁷⁷. Nes buvau toli nuo tavo veido, aistros tamsybėje. Juk nuo tavęs nueinama ir pas tave grįžtama ne kojomis ir ne erdvės keliais. Argi anas tavo jaunesnysis sūnus ieškojo arklių, ar vežimų, ar laivų? Ar jis išskrido regimais sparnais, ar išėjo pėsčiomis, kad gyvendamas tolimame krašte, iššvaistytų tai, ką iškeliaujant buvai davęs, malonus tėve⁷⁸, kadangi davei; ir buvai dar malonesnis grįžusiam elgetai. Vadinasi, gyventi geidulingoje aistroje, taigi tamsybėse, tai yra toli nuo tavo veido.

29. Pažiūrėk, Viešpatie, mano Dieve, kantriai, kaip tu žiūri, pažiūrėk, kaip stropiai žmonių sūnūs laikosi raidžių ir skiemenų taisyklių, paveldėtų iš ankstesnių kalbėtojų, ir kaip nepaiso gautų iš tavęs amžinojo išganymo sutarčių. Jeigu tas, kas mokosi ar moko tų senųjų taisyklių apie garsų tarimą, nepaisydami gramatikos reikalavimų, ištars žodį „homo“ be aspiratos pirmame skiemenyje, labiau nepatiks žmonėms, negu kad nepaisydamas tavo pamokymų, nekęstų žmogaus, nors pats yra žmogus. Tarsi jausti kokį nors žmogų tau esant priešišką būtų pavojingiau, negu pati neapykanta, kurią jam jaučia. Ar galima, persekiojant kitą žmogų, pražudyti jį baisiau, negu neapykanta pražudo paties nekenčiančiojo širdį? Ir iš tiesų gramatikos žinios neglūdi širdyje giliau nei suvokimas, kad darai kitam tai, ko pats nenori patirti⁷⁹. Koks paslaptingas tu esi, gyvenantis aukštybėse tylumoje⁸⁰, vienintelis didysis Dieve, nenumaldomu įstatymu siunčias baudžiantį aklumą neleistinoms aistroms. Kai žmogus, besivaikantis iškalbos šlovės, žmogaus — teisėjo akivaizdoje, stovint aplink daugybei žmonių, nežmoniškai neapkęsdamas persekioja savo priešą, labai stropiai saugojasi, kad suklydęs nepasakytų „tarp mokinių“⁸¹, tačiau nesisaugo, kad įniršio pagautas, nepašalintų žmogaus iš žmonių tarpo.

XIX 30. Taigi aš, vargšas vaikas, stovėjau ant šitų įpročių slenksčio ir tokioje arenoje mankštinausi,

⁷³ Vergilijus, *Eneida* 1, 38.

⁷⁴ Solecizmas – sintaksės klaida arba sintaksės barbarizmas.

⁷⁵ Plg. *Ps* 102, 8; 85, 15; *Iz* 42, 14.

⁷⁶ Plg. *Ps* 41, 3.

⁷⁷ *Ps* 26, 8.

⁷⁸ Plg. *Lk* 15, 11–32.

⁷⁹ *Mt* 7, 12.

⁸⁰ *Iz* 33, 5.

⁸¹ Vietoj: „tarp žmonių“ (lot. *inter omnes*, vietoj: *inter homines*).

kur labiau bijojau pavartoti kokį prasciokišką žodį, negu, ištaręs, vengiau pavydėti tiems, kurie to nepadarė. Sakau tai ir išpažįstu tau, mano Dieve, už ką buvau giriamas tų, kuriems patikti tada man reikė garbingai gyventi. Nemačiau šlykštumo bedugnės, į kurią buvau nustumtas toli nuo tavo akių⁸². Nes kas joms galėjo būti bjauresnis už mane, kai jau ir šitiems žmonėms nepatikau apgaudinėdamas įvairiausiomis apgaulėmis ir auklėtoją, ir mokytojus, ir tėvus, trokšdamas žaidimų, norėdamas stebėti niekingus reginius ir tiesiog degdamas noru mėgdžioti juos? Vogdavau maistą iš tėvų sandėlio ir nuo stalo, tiek iš godumo, tiek tam, kad turėčiau ką duoti berniukams, kurie, nors vienodai jais mėgavosi, parduodavo man savo vietą žaidime. Šiuose žaidimuose, skatinamas tuščio noro pasižymėti, dažnai siekiau pergalės per apgaulę. Nieko taip nenorėjau patirti ir dėl nieko taip nesipiktinau, pastebėjęs kituose, kaip to, ką pats kitiems darydavau. Ir jeigu nutvertas buvau kaltinamas, labiau buvau linkęs šėlti iš pykčio, negu nusileisti. Ar toks yra vaikiškas nekaltumas? Ne toks, Viešpatie, ne toks, maldauju tavęs, mano Dieve, patikėk. Juk tai tie patys dalykai, kurie prasideda nuo auklėtojų ir mokytojų, nuo riešutų, sviedinių, ir žvirblių, o baigiasi prefektais ir karaliais, auksu, dvarais, vergais; tai visiškai tie patys dalykai, tiktai metams einant, rykštes pakeičia didesnės bausmės. Taigi tu, mūsų Karaliau, nusižeminimo simbolį parodei vaiko pavidale, kai tarei: „tokių yra dangaus karalystė“⁸³.

31. Tačiau, Viešpatie, tau, kilniausiam, geriausiam visatos kūrėjui ir valdytojui, mūsų Dievi, dėkočiau net ir tada, jeigu būtum panorėjęs, kad aš būčiau likęs tik vaikas. Juk ir tada aš buvau, gyvenau ir jaučiau, rūpinausi savo pilnatve, slėpiningiausios vienybės, iš kurios gavau savo buvimą, ženklų; vidiniu jausmu saugojau savo pojūčių nepažeidžiamumą ir pačiuose menkiausiuose menkiausių dalykų apmąstymuose džiaugiausi tiesa. Nenorėjau būti apgaudinėjamas, garsėjau gera atmintimi, mokiausi iškalbos, buvau lepinamas draugystės, vengiau skausmo, paniekos, nežinojimo. Kas tokioje būtybėje neatrodo verta nuostabos ir pagyrimo? O visa tai yra mano Dievo dovanos, ne aš pats sau tai daviau: visa tai yra gera, ir visa tai esu aš. Taigi geras yra tas, kuris sukūrė mane, ir jis pats yra mano gėris, ir jam džiaugiuosi visomis gėrybėmis⁸⁴, kuriomis dar vaikas būdamas buvau apdovanotas. Nusidėjau tuo, kad ne jame pačiame, bet jo kūriniuose, savyje ir kituose, ieškoju malonumų, didingumo, tiesos, ir taip patekau į skausmus, sumaištį, paklydimus. Ačiū tau, mano saldybe, mano garbe, mano pasitikėjime, mano Dieve, ačiū tau už tavo dovanas išsaugok man jas. Taip išsaugosi mane, ir didės bei tobulės tai, ką esi man davęs, ir būsiu su tavimi, kadangi davei ir tai, kad aš esu.

ANTRA KNYGA

[...]

IV 9. Iš tiesų, vagystę baudžia tavo įstatymas¹⁸, Viešpatie, ir įstatymas, parašytas žmonių širdyse¹⁹, ir pati netiesa jo sunaikinti negali: koks vagis ramiai pakęs kitą vagį? Ir turtuolis nepakenčia žmogaus, kurį vogti skatina neturtas. Aš gi panorau įvykdyti vagystę ir ją įvykdžiau ne priverstas skurdo ar bado, o tik iš pasibjaurėjimo teisingumu ir iš persisotinimo nedorybėmis. Aš pavogiau tai, ko gausiai turėjau ir netgi geresnio; aš ne tiek norėjau naudotis pavogtu daiktu, kiek mėgautis pačia vagyste ir nuodėme.

Šalia mūsų vynuogyno augo kriaušė, pilna vaisių, nepatrauklių nei išvaizda, nei skoniu. Mes, netikę vaikėzai, vėlyvą naktį atėjome jos išpurtyti ir surinkti vaisių – iš pasileidimo mūsų pramogos tęsdavosi iki tokio vėlyvo laiko. Mes nusinešėme didžiulį nešulį ne tam, kad valgytume (net jeigu kažkiek ir

⁸² Plg. *Ps* 30, 23.

⁸³ *Mt* 19, 14; turima omenyje „mažutėliai“.

⁸⁴ Plg. *Ps* 2, 11.

¹⁸ Plg. *Iš* 20, 15.

¹⁹ Plg. *Rom* 2, 14.

suvalgėme), bet tam, kad išmestume kiaulėms; mums patiko tai daryti todėl, kad tai buvo uždrausta.

Štai mano širdis, Dieve, štai mano širdis, kurios tu pasigailėjai, kai ji buvo pačioje bedugnėje. Tegu mano širdis pati tau dabar pasako, kodėl ji stengėsi tyčiomis būti bloga, ir nebuvo kitos priežasties tapti jai bloga, kaip tik pats blogio potraukis²⁰. Jis buvo bjaurus, ir aš jį mylėjau; mylėjau savo pražūtį, savo nuopuolį; ne tai, vardan ko smukau, bet savo smukimą. Mano šlykšti siela ištrūko iš tavo apsaugos [ir krito] į pražūtį, siekdama ne to, ką neša nešlovė, bet pačios nešlovės.

V 10. Turi žavesio gražūs daiktai, auksas, sidabras ir kiti; daug reiškia kūnų susilietime harmonija ir kiekvienam pojūčiui yra savas kiekvieno daikto atitikmuo. Turi grožio laikina garbė, valdymo ir pranašumo galia ir iš čia kylantis keršto troškimas. Tačiau siekiant visų šitų dalykų negalima nutolti nuo tavęs, Viešpatie, ir nepaisyti tavo įstatymo. Gyvenimas, kurį čia gyvename, patinka mums dėl savo grožio, sutinkančio su visu kitu žemišku grožiu. Draugystės ryšiai taip pat yra malonūs, nes sujungia daugelį sielų į viena. Dėl visų šitų dalykų yra daromos nuodėmės, kai nesaikingas polinkis prie šių žemiausių gėrybių verčia palikti geriausias ir aukščiausias, tai yra tave, Viešpatie mūsų Dieve, tavo tiesą ir tavo įstatymą²¹. Mat ir šios žemiausios gėrybės teikia malonumą, bet ne tokį, kaip tu, mano Dieve, kuris viską sukūrei, juo džiaugiasi teisingai²² ir jis pats yra džiaugsmas teisiųjų širdims.

11. Taigi kai tiriama, kodėl padarytas nusikaltimas, patikima tik tada, kai paaiškėja arba troškimas įsigyti ką nors iš anų žemųjų gėrybių arba baimė jas prarasti. Jos yra gražios ir patrauklios, nors, palyginus su aukštesnėmis ir teikiančiomis palaimą, niekingos ir žemos. kažkas nužudė žmogų. Kodėl tai padarė? Gal pamilo kažkieno žmoną arba trokšta jo turto arba norėjo apiplėšti, kad turėtų iš ko gyventi, arba bijojo, kad kitas jo neapiplėštų, arba buvo įžeistas ir troško atkeršyti. Argi nužudytų žmogų be priežasties, vien iš malonumo žudyti? Kas tuo patikėtų? Nes ir kalbant apie tą beprotį ir itin žiaurų žmogų, kuris, kaip sakyta, be jokio reikalo buvo blogas ir žiaurus, vis dėlto nurodyta žiaurumo priežastis: kad nieko neveikiant, nenusilptų ranka ir dvasia. Taigi ką tai reiškia? Kodėl? Kad lavindamas ranką nusikaltimuose, užėmęs miestą, įsigytų garbę, valdžią, turtus; kad nebijotų įstatymų ir nejaustų sunkumų dėl turto stokos ir sąžinės graužimo. Taigi ir pats Katilina nemėgo savo nusikaltimų, bet darė juos vardan kažko kito.

VI 12. Kas gi man patiko tavyje, mano vagyste, mano naktinis nusikaltime, kurį padariau šešioliktaisiais savo amžiaus metais? Tu nebuvai grožis, nes buvai vagystė. Ar esi kažkas kita, dėl ko turėčiau kalbėti su tavimi? Gražūs buvo tie vaisiai, kuriuos mes pavogėme, nes jie buvo tavo kūriniai, gražiausias iš visų, visko sukūrėjau, gerasis Dieve, aukščiausia gėrybe ir tikrasis mano gėri; gražūs buvo tie vaisiai, bet ne jų troško vargšė mano siela. Aš turėjau gausybę geresnių, o tuos nuskyniau tik todėl, kad pavogčiau. Nes nuskintus vaisius išmečiau, paragavęs vien tik nedorybės, kuria naudodamasis, džiaugiausi. Nes jei kokį nors iš tų vaisių ir įsidėjau į savo burną, tai pasiskaninau nusikaltimu. Ir dabar, Viešpatie, mano Dieve, klausiu, kas mane džiugino toje vagystėje? Juk joje nėra jokio grožio, jau ne kalbu apie tą, kuris yra teisinguose ir išmintinguose poelgiuose, žmogaus protingume, jausmuose, gyvybingame gyvenime; nėra to nuostabumo, kurį turi žvaigždės, puošančios joms skirtas vietas, žemė ir jūra, pilnos gyvūnų, kurie keičia vienas kitą gimdami ir mirdami; joje nėra net ir to netobulo, netikro grožio, kurio turi apgaulingos ydos.

13. Juk ir puikybė pamėgdžioja iškilumą, nors tu vienas esi virš visko aukštybių dievas. Argi garbėtroška siekia ne garbės ir šlovės, nors tu esi šlovintinas labiau už visus ir garbintas per amžius? Ir galingųjų žiaurumas nori sukelti baimę, tačiau ko reikia bijoti labiau nei vienintelio Dievo? Ką galima išplėsti ar ištraukti iš jo valdžios? Kada, kur, koku būdu, kieno pagalba? Ir mylinčiųjų švelnumas ieško atsakomosios meilės. Bet argi yra kas nors švelniau už tavo malonę ir išganingiau už meilę tavo tiesai, kuri yra gražesnė ir šviesesnė už viską pasaulyje. Ir smalsumas, atrodo, uoliai siekia žinojimo, nors tu geriausiai žinai viską. Nežinojimas ir kvailumas taip pat slepiasi po paprastumo ir

²⁰ Plg. Saliustijus, *Katilinos sąmokslas*, 16, 3.

²¹ Plg. *Ps* 18, 142.

²² Plg. *Ps* 63, 11.

nekaltumo vardais, nors nėra nieko paprastesnio už tave. O kas yra nekaltėnis už tave, jeigu blogųjų priešai yra jų pačių blogi darbai? Tingėjimas, rodos, siekia ramybės, tačiau tik tu, Viešpatie, duodi tikrą ramybę. Prabanga nori būti vadinama sotumu ir gausumu, tačiau tik tu esi pilnatvė ir neišsenkanti gausa neišsenkančio malonumo. Išlaidumas dengiasi dosnumo skraiste, tačiau tik Tu esi dosniausias visų gėrybių dalintojas. Godumas nori valdyti daug ką, o Tu valdai viską. Pavydas kovoja dėl pranašumo, tačiau kas yra pranašėnis už Tave? Pyktis ieško galimybės atkeršyti, tačiau kas keršija teisingiau už Tave? Baimė bijo neįprastos ir netikėtos nelaimės, gresiančios tiems, kuriuos ji myli ir stengiasi iš anksto pasirūpinti jų saugumu. Tačiau kas Tau yra neįprasta ir kas netikėta? Kas gali atskirti Tave nuo tų, kuriuos myli? Ir kur, jeigu ne pas Tave, yra tvirtas saugumas? Liūdesys kamuojasi dėl prarastų dalykų, kuriais mėgavosi godumas, nenorėdamas jų prarasti. Tačiau tik iš Tavęs nieko negalima atimti.

14. Nusideda siela²³, kai nusigręžia nuo tavęs ir už tavęs ieško to, kas tyra ir skaidru, bet rasti tai gali tik grįžusi prie tavęs. Iškreiptai pamėgdžioja tave visi, ir kurie nutolsta nuo tavęs ir kurie pakyla prieš tave. Bet net ir tokiu būdu tave pamėgdžiodami, jie patvirtina, jog tu esi viso pasaulio sukūrėjas ir todėl nėra kur nuo tavęs pasitraukti.

Taigi kas toje vagystėje man patiko ir kaip joje – ydingai ar iškreiptai – aš pamėgdžiojau savo Viešpatį? Ar patiko man pažeisti įstatymą apgaulės būdu, nes įveikti jo savo galia nepajėgiau? Tarsi belaisvis pamėgdžiojau tariamą laisvę, nebaudžiamai darydamas tai, kas buvo uždrausta, ir tenkindamasis miglota visagalybės regimybe. Štai vergas, bėgantis nuo savo šeimininko ir sekantis paskui šešėlį. O puvėsi, o gyvenimo baisumas ir mirties gilybė! Ar gali patikti tai, kas uždrausta, ir tik todėl, kad tai uždrausta?

VII 15. „Kuo atsilyginsiu²⁴ Viešpačiui“ už tai, kad atgaivina visa tai mano atmintis ir mano siela daugiau nebebijo? Mylėsiu tave, Viešpatie, ir dėkosiu tau, ir išpažinsiu tavo vardą, nes atleidai man mano nuodėmes ir nusikalstamus darbus. Dėkoju tavo malonei ir gailestingumui, kad mano nuodėmes tarsi ledą ištirpdei. Tavo malonei dėkoju ir už tai, kad neleidai man padaryti kai kurių blogų darbų: o ko aš nebūčiau padaręs, aš, kuris mėgau blogį dėl jo paties? Aš skelbiu, kad viskas man yra atleista ir tas blogis, kurį padariau savo noru, ir tas, kurio nepadariau, tau padedant. Koks žmogus, suvokiantis savo silpnumą, išdrįs savo galiai priskirti savo tyrumą ir nekaltumą ir dėl to imsi mažiau mylėti tave, tarsi jam mažiau reikėtų tavo gailestingumo, kurio dėka atleidi nuodėmes visiems į tave atsigręžusiems? Tas, kurį tu pašaukei, kuris sekė paskui tavo balsą ir išvengė tų blogybių, apie kurias dabar skaito mano prisiminimuose ir išpažinimuose, tegu nesijuokia iš manęs, kad mane, sergantį, išgydė tas gydytojas, kuris jam neleido susirgti, arba, teisingiau, neleido taip sunkiai susirgti. Tegu jis pamilsta jį taip pat, o gal dar labiau. Juk mato, kad tas, kurio dėka aš išsigydžiau iš savo nuodėmių negalavimų, neleis jam tų negalavimų patirti.

VIII 16. Kokią naudą aš, vargšas, turėjau kitados iš tų dalykų, kuriuos prisiminęs dabar raustu iš gėdos, o ypač iš tos vagystės, kurioje man labiausiai patiko pati vagystė ir niekas kitas? Juk ir ji buvo niekingas dalykas, ir aš dėl jos buvau dar niekingesnis. Tačiau vienas aš to nebūčiau padaręs – kiek prisimenu savo tuometinę dvasios būseną – vienas niekaip nebūčiau to padaręs. Taigi aš mylėjau draugiją tų, su kuriais kartu tai padariau. Taigi mylėjau ne tik vagystę, bet ir kažką, bet ir tas kažkas buvo niekas. Kas gi iš tiesų yra? Kas pamokys mane, jeigu ne tas, kuris apšviečia mano širdį ir išsklaido jos šešėlius? Kodėl man ateina į galvą klausti, ginčytis, svarstyti? Jeigu tada būčiau mylėjęs tuos vaisius, kuriuos pavogiau ir jeigu būčiau norėjęs jų prisivalgyti, būčiau galėjęs tai padaryti vienas; jeigu man būtų pakakę padaryti tą nusikaltimą savo paties malonumui, man nebūtų reikėję didinti troškimų niežulį, kasantis į bendrininkus. Tačiau malonumą man teikė ne vaisiai, o pats nusikaltimas, padarytas kartu su kitais nusikaltėliais.

²³ Plg. Ps 72, 27.

²⁴ Plg. Ps 115, 2 (116, 12).

IX 17. Kokia buvo ta dvasios būseną? Iš tikrųjų ji buvo labai šlykšti, ir vargas man, kuris taip žemai puoliau. Bet kas tai buvo? Kas supranta nusikaltimus?²⁵ Mes juokėmės taip, tarsi kas būtų kutenęs širdį, kad apgaudinėjome tuos, kurie net nepamanė, kad mes galime tai padaryti ir karštai piktinosi. Kodėl gi aš džiaugiausi dėl to, kad padariau tai ne vienas? Gal todėl, kad vienam nelengva juoktis? Nelengva, tačiau ir vieni, ir vieniši žmonės kartais skaniai juokiasi, nors nieko nėra šalia, jeigu prisimena arba įsivaizduoja ką nors labai juokingo. Bet aš vienas to nebūčiau padaręs, niekada nebūčiau padaręs. Štai tavo akivaizdoje, mano Dieve, aš gyvai prisimenu savo dvasios būseną. Vienas aš nebūčiau padaręs tos vagystės, kurioje man patiko ne tai, ką vogiau, o pati vagystė; vienam vogti man nebūtų patikę, nebūčiau to padaręs. O nedraugiška draugystė, nepastebimas dvasios sugedimas, troškimas kenkti vardan juoko ir išdykavimo, noras padaryti kitam žalą, nesiekiant sau naudos, be jokio troškimo atkeršyti, o tik tam, kad kažkas sako: „Eikime, padarykime“, ir gėda nebūti begėdžiu.

IX 18. Kas išnarplios šitą kankinančią painiavą? Ji, šlykšti: aš nenoriu į ją gilintis, nenoriu jos matyti. Noriu tavęs, tiesingume ir nekaltybe, graži ir puiki savo garbinga šviesa ir nepasotinamu sotumu. Pas tave yra tikroji ramybė ir nedrumsčiamas gyvenimas. Kas įeina į tave, įeina į „savo šeimininko džiaugsmą“²⁶, ir jau nebijos, o bus laimingas didžiausioje palaimoje. Jaunystėje aš pasitraukiau nuo tavęs, mano Dieve, ir klaidžiojau per daug toli nuo tavo pastovumo, ir tapau pats sau bergėdžia žeme.

TREČIA KNYGA

I 1. Aš atvykau į Kartaginą; aplink mane virte virė tarsi katilas gėdinga meilė. Aš dar nemylėjau, bet norėjau mylėti ir, jausdamas slaptą poreikį, nekenčiau savęs už tai, kad per mažai noriu. Ieškojau, ką galėčiau pamilti, mylėdamas meilę; nekenčiau ramybės ir kelio be spąstų¹. Savo viduje buvau išalkęs vidinio maisto, tavęs, mano Dieve, bet ne to maisto troškau, nebuvau išsiilgęs negendančių valgių ir ne todėl, kad būčiau buvęs sotus nuo jų: kuo labiau alkau, tuo labiau niekinau. Todėl nebuvo sveika mano siela: išberta votimis ji veržėsi išorėn, apgailėtina, ji godžiai troško pasikasyti į tuos, kurie teikė jausminį malonumą. Bet jeigu jie nebūtų turėję sielos, jų nebūtų buvę galima pamilti.

Man buvo maloniau mylėti ir būti mylimam, jeigu aš galėdavau užvaldyti ir mylinčios būtybės kūną. Aš drumsčiau draugystės šaltinį geismo purvais ir temdžiau jo skaidrumą pragariška aistra. Šlykštus ir negarbingas, aš troškau atrodyti žavus ir išsilavinęs. Aš puoliau į meilę, aš troškau jai atsiduoti. Gailestingasis mano Dieve, kokia tulžimi tu, maloningasis, laistei šį mano pasimėgavimą. Juk aš buvau mylimas, aš atėjau į malonumą kalėjimą ir džiaugsmingai užsidėjau sielvarto pančius, kad mane plaktų karštomis geležinėmis rykštėmis pavydas, įtarinėjimai, baimė, pyktis, ginčai.

II 2. Mane patraukė teatriniai vaidinimai, pilni mano nelaimių atvaizdų ir kurstantys mano degimą. Kas tai yra, kad žmogus nori kentėti, matydamas ką nors graudaus ir tragiško, tačiau nenori pats to patirti? Žiūrovas nori kentėti, matydamas scenoje [tragiškus dalykus], ir pats skausmas teikia jam malonumą. Kas tai yra, jeigu ne apgailėtina beprotybė? Nes juo labiau jaudinasi kiekvienas dėl to, [ką mato], juo mažiau pats yra apsaugotas nuo tokių išgyvenimų. Kai pats vienas kenčia [dėl savo bėdų], galima sakyti, jog tai yra nelaimė, o kai kenčia kartu su kitais, tai yra gailestingumas². Tačiau koks gali būti gailestingumas išgalvotiems ir scenoje vaidinamiems dalykams? Juk klausytojas nėra kviečiamas padėti, bet tik kartu kentėti, ir [žiūrovas] yra juo palankesnis vaidinimų autoriui, juo labiau kenčia. Ir

²⁵ Plg. *Job* 10, 15.

²⁶ Plg. *Mt* 25, 21.

¹ Plg. *Išm.* 14, 11; *Ps* 90, 3.

² Žodžių žaismas: nelaimė ir gailestingumas lot. – *miseria* ir *miseriordia*.

jeigu tos žmonių nelaimės, senos ar išgalvotos, taip vaidinamos scenoje, kad nepriverčia žiūrovų kentėti, jis išeina, jausdamas nepasitenkinimą ir priekaištaudamas. Tuo tarpu jeigu [vaidinimo metu] kenčia, išlieka dėmesingas ir džiugus.

3. Taigi mylime ašaras ir kentėjimą, nors iš tiesų kiekvienas žmogus nori džiaugtis. Vargti niekas nenori, tačiau nori užjausti, o kadangi užjausti be skausmo negalima, gal todėl kartu yra mylimas ir skausmas? O jis išplaukia iš draugystės šaltinio. Bet kur jis eina? Kur plaukia? Ir kodėl įteka į verdančios smalos srovę, į baisių šlykščių aistrų verpetą, kur pats keičiasi ir pagal savo pasirinkimą praranda dangišką spalvą, atmetęs ir atsisakęs jos? Taigi ar reikia atsisakyti gailestingumo? Jokių būdu. Skausmą reikia kai kada mylėti. Tačiau saugokis nešvarumo, mano siela, būdama mano Dievo, mūsų tėvų Dievo globoje, šlovingo ir iškilaus per amžių amžius, saugokis nešvarumo³. Ir dabar aš pasiduodu gailesčiui, bet tada, teatro vaidinimuose, aš džiaugiausi kartu su įsimylėjusiais, kai jie mėgavosi begėdiškais dalykais, nors visa tai tebuvo vaizduotės padarinys spektaklyje. O kai jie prarasdavo vienas kitą, liūdėjau iš gailesčio kartu su jais; ir vienu ir kitu atveju patirdavau malonumą. Dabar gi aš labiau gailiuosi to, kuris džiaugiasi begėdystėje, negu to, kuris įsivaizduoja žiauriai kenčiąs, kadangi neteko pražūtingo malonumo ir prarado apgailėtiną meilę. Šis gailestis, be abejo, yra tikresnis, bet skausmas jame nedžiugina. Nors tas, kuris kenčia dėl svetimo skausmo yra giriamas, kaip atliekęs meilės pareigą, tačiau būdamas iš tikro gailestingas, jis labiau norėtų neturėti pagrindo gailesčiui. Jeigu būtų bloga linkintis palankumas – ko būti negali – tada ir tas, kuris tikrai ir nuoširdžiai užjaučia, galėtų norėti, kad būtų vargšų, kuriuos jis galėtų užjausti. Taigi yra kai kada skausmas, kurį reikia užjausti, tačiau niekada nėra tokio, kurį reikia mylėti. Viešpatie Dieve, kuris myli sielas, tavo gailestis yra daug gilesnis ir tyresnis negu mūsų, nes joks skausmas jo neįveikia ir nepažeidžia. „Bet kas gi tam tinkamas?“⁴

4. Bet aš tada, vargšas, mėgau kentėti ir ieškojau priežasties liūdesiui: aktorius, vaidinantis svetimą ir išgalvotą skausmą, patiko man labiau ir veikė stipriau, jeigu sukeldavo ašaras. Kas gi keisto, jeigu aš, nelaiminga avis, atsiskyrusi nuo tavo bandos ir nepakenčianti tavo priežiūros, apaugau šlykščiais šašais? Todėl ir mėgau skausmą ne tą, kuris prasismelkia ligi širdies gelmių (aš juk nenorėjau kentėti to, ką mėgau stebėti): klausydamasis apie prasimanytas kančias tarsi kasiausi šašus, o gramdant juos nagais, atsirasdavo uždegimas, pūliavimas ir baisi žaizda. Toks buvo mano gyvenimas, Dieve, bet ar tai buvo gyvenimas?

III 5. O virš manęs sklandė tavo ištikimas ir tolimas gailestingumas. Kokių nedorybių purvais aš nebuvau apaugęs! Mane vedė šventvagiškas smalsumas, ir palikęs tave, aš atėjau prie netikėjimo bedugnės, prie apgaulingo paklusnumo demonams, kuriems aš aukojau savo blogus darbus. Ir už kiekvieną iš jų tu plakei mane!

Aš išdrįsau netgi tau skirtų apeigų metu, tarp bažnyčios sienų, degti geismu ir atlikti veiksmus, kurių vaisius buvo mirtis⁵. Už tai tu mane nubaudei sunkiomis bausmėmis, bet tai buvo niekis, palyginus su mano kalte. O tu, didysis gailestingume, mano Dieve, mano prieglobsti nuo baisių blogybių⁶, tarp kurių aš klaidžiojau, su išdidžiu pasitikėjimu pasitraukdamas toli nuo tavęs. Aš mylėjau savo, o ne tavo kelius, mylėjau laisvę tarsi pabėgęs vergas.

6. Mane traukė ir tie užsiėmimai, kurie laikomi garbingais: svajojau apie žodines kovas forume, tikėdamasis jose pasižymėti ir susilaukti juo daugiau šlovės, juo melagingesnės būtų mano kalbos. Toks yra žmonių aklumas: girtis savo aklumu. Buvau jau pažengęs [mokydamasis] retorikos mokykloje, džiaugiausi ir didžiavausi, pilnas puikybės, nors elgiausi jau žymiai ramiau. Viešpatie, tu žinai, nedalyvavau jokiuose „pervertimuose“, kuriais užsiiminėdavo įvairūs „griovėjai“: šis blogas velniškas vardas, buvo tarsi išsilavinimo požymis. Aš gyvenau tarp jų begėdiškai gėdindamasis, kad nebuvau toks, kaip jie; aš buvau su jais, kartais man buvo malonu su jais draugauti, bet jų poelgiais

³ Plg. *Dan* 3, 52–55.

⁴ *2 Kor*, 2, 16.

⁵ T. y. nuodėmė; Plg. *Rom* 7, 5.

⁶ Plg. *Ps* 58, 18; 143, 2.

aš visada baisėjausi. Jie įžūliai užsipuldavo dorus naujokus ir išmušdavo juos iš kelio, šiaip sau, žaisdami, semdamiesi peno savo piktavališkam džiaugsmui. Nėra veiksmo labiau primenančio piktučių dvasių veiksmus. Taigi nebuvo galima jų pavadinti teisingiau kaip „griovėjais“, nors pirmiau jie patys buvo suvedžioti ir sugadinti, tyčiojantis ir slapta viliojant apgaulingoms dvasioms tais pačiais dalykais, kurių dėka jie mėgsta tyčiotis ir apgaudinėti kitus.

IV 7. Gyvendamas tarp jų, dar nesubrendusio amžiaus, aš studijavau iškalbos knygas, trokšdamas tapti garsiu oratoriumi vardan pražūtingo ir lengvabūdiško tikslo: patenkinti žmogišką tuštybę. Laikydamasis nustatytos mokymosi tvarkos, aš aptikau vieno Cicerono⁷ knygą, kurio stiliumi žavisi beveik visi, o dvasia ne taip. Toje knygoje išdėstytas raginimas studijuoti filosofiją, ji vadinasi „Hortenzijus“⁸. Šita knyga pakeitė mano būseną, pakeitė mano maldas ir nukreipė jas link tavęs, Viešpatie; ji permainė mano norus ir mano troškimus. Man staiga tapo bevertės visos mano tuščios viltys: neįtikėtinau užsidegusia širdimi aš troškau nemirtingos išminties ir ėmiau kilti, kad grįžčiau prie tavęs. Aš skaičiau šitą knygą ne liežuviui paaštrinti (atrodo, pirkau ją už motinos pinigų, jau eidamas devynioliktuosius metus, prieš dvejus metus mirus tėvui), ne liežuviui paaštrinti, nes ji mokė ne kaip kalbėti, o ką kalbėti.

8. Kaip aš degiau, mano Dieve, kaip aš degiau troškimu nuskrusti nuo viso, kas žemiška, pas tave. Aš nežinojau, ką tu darai su manim: „Nes tu esi išmintis“⁹. Išminties meilė graikiškai vadinasi filosofija¹⁰, ir šitą meilę manyje uždegė ši knyga.

Yra žmonių, kurie dengdamiesi filosofija suvedžioja, jos didžiu, švelniu ir garbingu vardu nuspalvindami ir pagražindami savo klaidas; beveik visi filosofai, gyvenę anais ir ankstesniais laikais yra šioje knygoje paminėti ir parodyti. Čia pasireiškė išganingas tavo dvasios įspėjimas, pareikštas per tavo ištikimą ir dorą tarną: „Žiūrėkite, kad kas jūsų nesuvedžiotų tuščia ir apgaulinga filosofija, žmonių padavimu bei pasaulio pradmenimis, o ne Kristumi, nes jame kūniškai gyvena visa dievytės pilnatvė“¹¹.

Tuo metu, tu žinai, mano širdies šviesa, man dar nebuvo žinomi šie apaštalo žodžiai, tačiau aš žavėjausi šia knyga, nes ji ragino mane pasirinkti ne vieną ar kitą filosofinę mokyklą, bet pačią išmintį, kokia ji bebūtų: ragino ją mylėti, siekti, užvaldyti ir tvirtai apkabinti. Tos mintys kurstė mane, aš degiau, ir mano įkarštį slopino tik tai, kad ten nebuvo minimas Kristaus vardas, o šitą vardą, Viešpatie, mano išganytojo, tavo Sūnaus vardą, tavo gailėstingumo dėka aš įtraukiau į save kartu su motinos pienu; jis buvo giliai mano vaikiškoje širdyje paslėptas, ir visi kūriniai, kuriuose nebuvo minimas šitas vardas, nors ir kokie meniški, nudailinti ir teisingi, manęs nepagaudavo.

V 9. Taigi aš nutariau imtis šventojo Rašto ir pažiūrėti, kas tai yra. Ir štai matau išpuikėliams nesuprantamą, vaikams nematomą dalyką: [tarsi pastatą], turintį žemą įėjimą, tačiau toliau einant aukštėjantį, apgaubtą paslapčių. Aš negalėjau į jį įeiti, negalėjau palenkti galvos, kad eičiau toliau. Mano žodžiai neatitinka to, ką jaučiau, kai ėmiausi skaityti šventąjį Raštą, bet man atrodė, kad jis nevertas lyginti su prakilniu Cicerono stiliumi. Mano puikybė jo nepriėmė, o protas nepajėgė prasiskverbti į jo gelmes. Nors jis gebėjo skleistis kartu su augančiu vaiku, aš nemėgau būti vaiku ir pilnas puikybės įsivaizdavau esąs suaugęs.

VI 10. Taigi aš patekau tarp žmonių, išdidžiai kliedinėčių, per daug atsidavusių kūnei ir plepių. Jų kalbos buvo velnio spąstai ir paukščių jaukas, sumaišytas iš skiemenų ir sudarantis vardus: Tavo, Viešpaties Jėzaus Kristaus ir mūsų guodėjos šventosios Dvasios¹². Tie vardai nenuėjo nuo jų liežuvio,

⁷ „Vieno Cicerono“ veikiausiai neturi neigiamo atspalvio, tai tiesiog to meto retorinė konvencija (Išp. 12 XV, 20 ji panaudota kalbant apie apaštalą Paulių); tačiau Cicerono stiliaus ir dvasios (*pectus*) priešprieša aiškiai liudija Augustino požiūrį.

⁸ Cicerono *Hortenzijus*, parašytas 45 m. pr. Kr., visas neišliko.

⁹ Plg. *Job* 12, 13, 16.

¹⁰ Tai Cicerono *Hortenzijaus* citata.

¹¹ Plg. *Kol* 2, 8–9.

¹² Manichėjai teigė esą tikrieji krikščionys, mokė apie Trejybę, tačiau neigė Kristaus žmogiškumo realumą.

tačiau tai buvo tik tuščias garsas ir žodžių skambesys, tuo tarpu jų širdyje nebuvo Tiesos. Jie sakė: „Tiesa, tiesa“, ir daug kalbėjo apie ją, bet niekada jos nebuvo juose. Jie kalbėjo netiesą ne tik apie tave, kuris iš tikrųjų esi tiesa, bet ir apie pasaulio elementus, tavo kūrinis, o juk iš meilės tau turėjau atmesti net ir tuos filosofus, kurie sakė tiesą apie pasaulį, mano tėve, aukščiausiasis gėri, visų grožybių grožybe.

O tiesa, tiesa! Iš pačių dvasios gelmių jau tada aš dūsavau dėl tavęs, o anų balsai pastoviai skambėjo man apie tave vieningai, [pateikdami] gausybę storų knygų¹³. Tai buvo patiekalai, tarp kurių man, alkstančiam, atnešdavo saulę ir mėnulį, gražius tavo kūrinis, bet tai buvo tik tavo kūriniai, o ne tu pats, ir netgi ne pirmieji kūriniai. Pirmieji buvo dvasiniai tavo kūriniai, o ne šitie, kūniškieji, nors ir šviesūs ir dangiški.

Bet aš alkau ir troškau net ne tų pirmųjų dalykų, o tavęs pačios, tiesa, kurioje nėra „pasikeitimo ir nėra nė šešėlio užtemimo“¹⁴. Man ir toliau nešė tarp tų patiekalų tuos spindinčius vaizdinius; geriau jau reikėjo mylėti šitą saulę, tikrai egzistuojančią mūsų akimis, negu tuos pramanus sielai, apgautai akių. Tačiau aš valgiau tuos patiekalus, manydamas, jog tai tu, tiesa, be jokio noro, nes nejaučiau burnoje tavo skonio – tavęs juk nebuvo tuose tuščiuos prasimanymuose – todėl nepasisotinai jais, o dar labiau jaučiau alkį. Sapnuose valgomas maistas yra panašus į tą, kuris valgomas nemiegant, tačiau miegantys jo nevalgo, nes miega. Tie pramanai jokiū būdu nebuvo panašūs į Tave, kaip dabar man kalbi, nes anie buvo kūniški vaizdiniai, netikri kūnai, už kuriuos tikresni yra šitie, tikrieji kūnai, kuriuos matome kūniškomis akimis tiek danguje, tiek ir žemėje. Juos matome kartu su gyvuliais ir paukščiais, ir jie yra tikresni, negu tie, kuriuos įsivaizduojame. Savo ruožtu tie vaizdiniai yra tikresni negu spėliojimai apie kitus, dar didesnius ir begalinius dalykus, kurių iš viso nėra. O būtent tais tuščiais dalykais tada buvau maitinamas ir negalėjau pasisotinti.

O tu, mano meile, kurios man reikia, kad būčiau stiprus¹⁵, tu nesi tie kūnai, kuriuos matome danguje, nei tie, kurių ten nematome; tu juos sukūrei, bet nelaikai jų svarbiausiais savo kūriniais. Kaip tu esi toli nuo tų mano vaizdinių, nuo nerealių kūnų, kurių iš viso nėra! Tikresni yra įsivaizdavimai kūnų, kurie iš tikro yra, o už juos dar tikresni patys kūnai, bet ir jie – tai ne tu. Ir nesi siela, kuri teikia gyvybę kūnams – nors ta gyvybė yra geresnė ir tikresnė nei patys kūnai; tu esi sielų gyvybė, gyvybės gyvybė, gyvenanti pati savimi ir nesikeičianti. Esi mano sielos gyvybė.

11. Taigi kur tu tada buvai ir kaip toli nuo manęs? Aš klaidžiojau toli nuo tavęs, atstumtas net ir nuo pašaro, kuriuo maitinau kiaules¹⁶. Daug geresnės gramatikų ir poetų pasakėlės nei šitos apgavystės. Nes eilėraščiai ir poemos, ir [pasakojimas] apie skraidančią Medėją iš tiesų yra vertingesni negu penki elementai, įvairiai nudažyti atsižvelgiant į penkias „tamsybių olas“, kurių iš viso nėra ir kurios pražudo patikėjusį¹⁷. Nes eilėraščius ir poemas aš priskiriu tikram maistui. Net jei deklamavau eiles apie skraidančią Medėją, neįrodinėjau [kad tai tiesa]; jei girdėjau deklamuojant, netikėjau. O anais dalykais patikėjau, o varge, varge! Kokiais laiptais nusileidau į pragaro bedugnę, kamuojamas karščio ir nevilties, nes nežinojau tiesos, nes tavęs, mano Dieve, ieškojau (prisipažįstu tau, kuris pasigailėjai manęs dar tada, kai negalvojau prisipažinti), nes tavęs ieškojau, remdamasis ne proto įžvalgumu, kuriuo tu mane panorai atskirti nuo žvėrių, bet remdamasis kūniškais pojūčiais.

O tu buvai mano viduje, giliau nei pati giliausia mano gėlmė ir aukščiau nei pats aukščiausias mano aukštis. Susidūriau su ta įžūlia ir kvaila moterim iš Saliomono alegorijos, kuri sėdėdama prie savo namų durų, sakė: „Valgykite noriai paslėptą duoną ir gerkite saldų vogtą vandenį“¹⁸. Ji suvedžiojo mane, nes matė, jog gyvenu išorėje, priklausomas nuo kūniško regėjimo ir gromuliuoju maistą, kurį tas regėjimas teikė.

¹³ Manichėjai gausiai puošdavę savo liturgines knygas.

¹⁴ Plg. *Jok 1*, 17.

¹⁵ Plg. *2 Kor 11*, 10.

¹⁶ „Pašaras“ – tai pagonių literatūra, o „kiaulės“ – veikiausiai Augustino mokiniai.

¹⁷ Turimas omenyje manichėjiškas mitas apie penkis elementus, slypinčius penkiose tamsos, vandens, vėjo, ugnies ir dūmų olose.

¹⁸ Plg. *Pat 9*, 17.

VII 12. Aš nežinojau kito, to, kas yra iš tiesų, ir mano tariamas sumanymas skatino pritarti kvailiems apgavikams, kai jie klausinėjo manęs, iš kur yra blogis, ar Dievą riboja kūniška forma, ar jis turi plaukus ir nagus, ar laikytini teisiais tie, kurie turi daug žmonių, žudo žmones ir aukoja gyvulius¹⁹. Man, neišmanėliui, tai kėlė sąmyšį ir toldamas nuo tiesos, įsivaizdavau, jog einu į ją. Aš nežinojau, kad blogis yra ne kas kita, kaip gėrio pašalinimas iki tiek, kad jo visai nelieka. Ką kita aš galėjau matyti, jei mano akys matė tik kūną, o siela – tik vaizdinius? Aš nežinojau, kad Dievas yra dvasia²⁰, neturinti ilgyn ir platyn einančių sąnarių ir neturinti masės, nes masės dalis yra mažesnė nei jos visuma, o jei yra begalinė, tai jos dalis, apribota tam tikra erdve, yra mažesnė už visą begalybę, ir nėra visur visa, kaip dvasia, kaip Dievas. O kas yra mumyse, kas daro mus panašius į Dievą ir kodėl Šventajame Rašte apie mus sakoma, jog esame sukurti „pagal Dievo paveikslą“²¹, to aš visai nežinojau.

[...]

KETVIRTA KNYGA

I 1. Per šituos metus, nuo devyniolikos iki dvidešimt aštuonerių metų amžiaus, aš klydau ir klaidinau kitus, apsigaudinėjau pats ir apgaudinėjau kitus skatinamas įvairių savo troškimų: atvirai – mokslais, kurie vadinami „laisvaisiais“¹, o slapta tuo, kas turėjo apgaulingą tikėjimo vardą. Ten buvo puikybė, čia – prietaringumas, bet ir vienur ir kitur — tuštuma. Ten aš vaikiausi tuščios garbės, plovimų teatre, varžybų eilėmis, pergalės vainiko, beprasmiškų reginių ir nevaržomų aistrų tenkinimo. Čia stengiausi apsivalyti nuo šito purvo, vadinamiesiems šventiesiems ir išrinktiesiems teikdamas maistą, iš kurio jie savo pilve gamino mums angelus ir dievus, kad jie mus išlaisvintų². Stropiai tuo užsiiminėjau ir dariau kartu su savo draugais, mano ir kartu su manimi apgautais.

Tegu juokiasi iš manęs išpuikėliai, kurių tu dar nepartrenkei ant žemės ir nesutriuškinai vardan jų išganymo, mano Dieve: aš toliau išpažinsiu savo gėdingus poelgius vardan tavo šlovės³. Leisk man, maldauju, leisk man paklaidžioti praeitais klaidų keliais, kiek dar atmenu ir paaukoti tau „padėkos auką“⁴. Kas aš esu be tavęs, jeigu ne vedlys į pražūtį? Kas aš esu, kai man gera, jeigu ne kūdikis, žindantis tavo pieną ir valgantis tavo maistą, kuris niekada neišsenka?⁵ Ir kas yra žmogus, bet koks žmogus, jeigu jis žmogus? Tegu juokiasi iš mūsų stiprūs ir galingi, o mes, silpni ir beturčiai, tegu išpažinsime tau.

II 2. Tais metais aš mokiau retorikos ir godulio nugalėtas pardavinėjau pergalingą iškalbos meną. Aš labai norėjau, Viešpatie, tu žinai, turėti gerus mokinius, ta prasme, kuria yra vadinami „gerais“, neapsimetinėdamas mokiau juos klastos, ne tam, kad jie pražudytų nekaltąjį, bet tam, kad kai kada apgintų kaltąjį. Dieve, tu matei iš toli, kaip aš klumpu slidžiame kelyje ir kaip spingsi dūmų debesyje mano tikėjimas, kurį rodžiau, mokydamas stropiai siekiančius tuštybės ir ieškančius apgaulės⁶, pats būdamas jų bendrininku.

Tais metais aš turėjau vieną moterį, su kuria gyvenau neteisėtoje santuokoje, bet kurią susiradau, vedamas beprotiškos aitros. Tačiau turėjau tik ją vieną ir jai saugojau lovos ištikimybę. Čia aš savo pavyzdžiu galėjau patirti, kuo skiriasi maloni santuoka, sukurta tam, kad gimtų vaikai, ir aistringa

¹⁹ Manichėjai priekaištavo *Pradžios knygai* (jei žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą, ar jis turi žmogiškų bruožų); be kita ko, *ST* gyvulių aukojimus lygino su pagoniškomis apeigomis.

²⁰ Plg. *Jon* 4, 24.

²¹ *Pr* 1, 27.

¹ Laisvieji menai: literatūra, retorika, dialektika bei aritmetika, geometrija, muzika ir astronomija.

² Pasak manichėjų tekstų, „išrinktieji“, misdavę vaisiais ir daržovėmis, specialiai paruoštais „klausytojų“ ar katechumenų, gaudavo šviesos daleles, esančias juose, tuo būdu pasiekdami maistą ruošiantiems atpirkti nuodėmes.

³ Plg. *Ps* 105, 47.

⁴ *Ps* 26, 6.

⁵ *Jn* 6, 27.

⁶ Plg. *Ps* 4, 3.

meilė, kai vaikai gimsta prieš norą, nors gimę verčia save mylėti.

3. Dar prisimenu, kaip sykį panorau dalyvauti eilėraščių deklamavimo varžybose ir kažkoks žynys liepė manęs paklausti, kiek aš jam sumokėsiu už pergalę. Atsakaiu, jog man šitos šlykščios apeigos yra nemalonios ir nepriimtinos, ir net jeigu už pergalę gaučiau nedylančio aukso vainiką, neleisčiau dėl to net musės nužudyti. O jis ruošėsi savo apeigose paaukoti gyvulius, atrodo, tuo būdu tikėdamasis palenkti mano pusėn demonus. Bet aš atstūmiau šitą blogį ne iš meilės tavo tyrumui, mano širdies Dieve⁷. Juk aš dar nemokėjau tavęs mylėti, aš nemokėjau galvoti apie ką nors kitą kaip tik apie kūnišką šlovę. Ar dėl tokių prasimanymų dūsaujanti siela nenusideda be tavęs, nes pati tiki apgaule, ir „gano vėjus“⁸? Aš nenorėjau, kad dėl manęs būtų aukojamos aukos demonams, kuriems aš pats save aukojau savo prietarais. Ką kita reiškia „ganyti vėjus“, jeigu ne ganyti pačius demonus, tai yra savo klaidomis džiuginti juos ir linksminti?

III 4. Taigi nesilioviau kreiptis patarimų į tuos, kuriuos vadina matematikais; mat jie neatlieka jokių aukojimų ir nesimeldžia jokioms dvasioms, prašydami įkvėpimo, tačiau tikrasis krikščioniškasis pamaldumas jų mokymą atmeta ir smerkia. Gera yra išpažinti tau, Viešpatie, ir sakyti: pasigailėk manęs, išgydyk mano sielą, nes tau nusidėjau⁹, ir nepiktnaudžiauk tavo atlaidumu nusidedant, bet atmink Viešpaties žodžius: „Štai tu esi pasveikęs. Daugiau nebensidėk, kad neatsitiktų kas blogesnio“¹⁰. Tuos išganingus pamokymus anie bando sunaikinti, sakydami: „Dangus tau siunčia neišvengiamą priežastį nusidėti“, arba: „Tai padarė Venera arba Saturnas, arba Marsas“. Taigi, anot jų, žmogus, šitas kūnas ir kraujas ir išpuikę puvėsiai, yra nekaltas, taigi kaltas yra dangaus ir žvaigždžių kūrėjas bei tvarkytojas. O kas gi tai kitas, jei ne tu, mūsų Dievas, saldybė ir teisingumo šaltinis, kuris kiekvienam atsilygina pagal jo darbus, ir kuris palaužtos bei pažemintos širdies neniekina¹¹.

5. Gyveno tuo metu labai protingas žmogus, gerai išmanantis gydymo meną ir plačiai žinomas¹², kuris, kaip prokonsulas savo ranka uždėjo man tą pergalės vainiką ant mano skaudančios galvos; deja, tai jos nepagydė. Nes ši tos ligos gydytojas esi tu, kuris priešini esi išpuikėliams, o nuolankiesiems duodi malonę¹³. Argi ne tu padėjai man šio senyvo žmogaus pagalba? Aš susidraugavau su juo ir ėmiau stropiai ir įdėmiai klausytis jo samprotavimų (jo kalba nebuvo puošni, tačiau gyvos mintys darė ją malonią bei rimtą). Kai iš pokalbio su manimi jis sužinojo, kad aš domiuosi astrologų knygomis, maloniai ir tėviškai ėmė įtikinėti, kad mesčiau jas ir neieškočiau veltui dėmesio ir pastangų šitiems tuštiesiems dalykams, užuot skyręs juos naudingiems. Jis papasakojo, jog kažkada studijavo šituos mokslus ir jaunystėje netgi ketino padaryti juos savo profesija ir pastoviu užsiėmimu; jeigu jau suprato Hipokratą, tai manė galįs suprasti ir šituos mokslus. Tačiau vėliau metė juos ir atsidėjo vien medicinai: mat, pamatė jų melagingumą ir, būdamas rimtas žmogus, nenorėjo užsidirbti sau duoną apgaudinėdamas kitus. „Tu turi retoriką, tarė jis, iš kurios gali gyventi. O šiuo melu domiesi laisva valia, o ne iš gyvenimo būtinybės. Turi tikėti manimi juo labiau, kad aš tą mokslą tobulai išstudijavau, nes ketinau vien tik iš jo gyventi“. Aš jo paklausiau, dėl kokios priežasties daugelis jų pranašautų dalykų pasirodo teisingi, ir jis atsakė, kaip galėjo, jog tai įvyksta dėka atsitiktinumo, visur ir visada esančio daiktų prigimtyje. Kartais kas nors, atsitiktinai atsivertęs kokio nors poeto knygą, netikėtai randa eilėrašį, nuostabiai atitinkantį jo rūpesčius, nors iš tiesų tas poetas rašo visai kitomis temomis ir domisi visai kuo kitu. Taigi ar reikia stebėtis, sakė, jeigu žmogaus protas, vedamas kažkokios aukštesnės nežinomos jėgos, duoda kai kada atsakymą, atitinkantį klausiančio padėtį bei faktus; tai įvyksta ne meno, o atsitiktinumo dėka.

6. Ir čia tu pasirūpinai manimi, veikdamas jo vardu arba per jį, ir įspraudei mano atmintyje tuos dalykus, kurių aš pats vėliau ieškojau. O tuo metu nei jis, nei mano geriausias draugas Nebridijus,

⁷ Plg. *Ps* 72, 26.

⁸ Plg. *Pat* 10, 4.

⁹ Plg. *Ps* 40, 5; 91, 2.

¹⁰ *Jn* 5, 14.

¹¹ Plg. *Mt* 16, 27; *Ps* 50, 19.

¹² Vindicijonas (žr. *Išp.* 7, VI), imp. Valentinijono I gydytojas, prokonsulas 379–82 m.

¹³ *1 Pt* 5, 5.

doras ir tyras jaunuolis, juokdamiesi iš tokių pranašavimų, negalėjo manęs įtikinti, kad jų išsižadėčiau. Man didesnę poveikį darė knygų autorių autoritetas, ir aš tuo metu dar neradau jokio įrodymo, kuris nedviprasmiškai būtų parodęs, jog teisingi jų atsakymai klausiantiems yra padiktuoti arba lemties, arba atsitiktinumo, o ne žvaigždžių stebėjimo meno.

IV 7. Tais metais, kai pirmą kartą savo gimtajame mieste pradėjau mokyti, įsigijau draugą, itin brangų man dėl bendrų polinkių, bendraamžį, panašų žydinčios jaunystės žavumu. Jis dar vaikystėje augo kartu su manimi, kartu ėjome į mokyklą, kartu žaidėme. Bet tada dar nebuvo mano draugas, nors juo nebuvo ir vėliau pagal tikros draugystės supratimą, nes tikra draugystė yra tik ten, kur tu ją įtvirtini tarp susijusių tarpusavyje žmonių, paskleidęs mūsų širdyse meilę, atnešą šventosios dvasios, kuri mums yra duota¹⁴. Tačiau buvo miela man ta draugystė, bręstanti bendrų siekimų ugnyje. Mat nuo tikrojo tikėjimo, kurio tiesą sakant, ne tiek daug turėjo šis jaunuolis, patraukiau jį prie prietaringų ir pražūtingų pasakėlių, kurių pomėgį man sielvartingai prikaišiojo mano motina. Ir nuo to laiko jau kartu su manimi klaidžiojo anas žmogus, ir mano siela negalėjo būti be jo. Ir štai tu, persekiojantis tuos, kurie pabėgo nuo tavęs, keršto dievas¹⁵ ir kartu gailestingumo šaltinis, nuostabiais būdais sugebąs patraukti mus prie savęs, tu atėmei tą žmogų iš šio gyvenimo, kai mūsų draugystė vos tebuvo trukusi metus, kurie man buvo saldesni už visas ankstesnio mano gyvenimo saldybes.

8. Ar gali vienas žmogus išvardyti tavo šlovingus dar bus, kuriuos jis iš tavęs patyrė? Ką tu tada padarei, mano Dieve, ir kokia nežvelgiama tavo sprendimų gelmė?¹⁶ Krečiamas drugio, jis ilgai gulėjo be sąmonės, išpiltas prakaito. Kadangi niekas nesitikėjo, kad jis pasveiks, jis buvo pakrikštytas, neatgavęs sąmonės¹⁷. Aš nekreipiau į tai dėmesio, manydamas, kad jo siela išsaugos tai, ką gavo iš manęs, o ne tai, kas buvo padaryta su jo bejausmiu kūnu. Tačiau atsitiko visai kitaip. Jis atsigavo ir pasveiko, ir kai tik aš galėjau kalbėtis su juo – o galėjau tuoj pat, kai ir jis galėjo, nes nesitraukiau nuo jo, ir abu negalėjome būti vienas be kito – bandžiau pasijuokti iš jo krikšto, tikėdamasis, kad ir jis pasijuoks kartu su manimi, nes juk priėmė jį, būdamas be sąmonės ir be jausmų. Tačiau jis jau žinojo, kad priėmė krikštą ir su išgąščiu atšlijo nuo manęs kaip nuo priešo. Su netikėtu ir stebėtinu laisvumu jis įspėjo mane, kad nekalbėčiau tokių dalykų, jeigu noriu būti jo draugu. O aš, pritrenktas ir sujudintas, atidėjau visus savo ketinimus, laukdamas, kol jis pasveiks ir tiek atgaus jėgas, kad galėsiu su juo kalbėtis apie ką noriu. Tačiau jis buvo išplėstas iš mano beprotiškų užmačių, kad, mano paguodai, būtų išsaugotas pas tave: po kelių dienų, man nesant, jį vėl ėmė krėsti drugys, ir jis mirė.

9. Didelio skausmo buvo aptemdyta mano širdis, ir kur tik žvelgiau, visur buvo mirtis. Ir tėvynė man tapo bausmės vieta, o gimtieji namai – nelaimės būstu, ir visa, ką su juo anksčiau turėjau bendra, be jo virto man neapsakoma kančia. Visur jo ieškojo mano akys ir nerado. Aš nekenčiau visko, kas neturėjo jo, ir kas negalėjo pasakyti: „Štai jis ateina“, kaip ateidavo visada, kai būdavo išėjęs. Aš pats sau tapau nesuprantama mįslė ir klausinėju savo sielą, kodėl yra liūdna ir kodėl taip labai mane kamuoja, ir ji nežinojo, ką man atsakyti. Ir jeigu sakydavau: „tikėk dievą“¹⁸, pagrįstai nepakludavo, kadangi tas mylimas žmogus, kurio netekau, buvo tikresnis ir geresnis už tą vaizduotės padarinį, kuriuo buvo liepiama tikėti. Vien tik verksmas buvo man malonus, jis atstojo mano draugą ir džiugino mano sielą¹⁹.

V 10. Dabar, Viešpatie, visa tai jau praėjo, ir laikas užgydė mano žaizdą. Ar galiu išgirsti iš tavęs, kuris esi tiesa, ar galiu priglausti savo širdies ausį prie tavo lūpų, kad man pasakytum, kodėl nelaimingiems toks saldus yra verksmas? Argi tu, nors ir visur būdamas, atmetei kada nors nuo savęs mūsų nelaimes? Tu pasilieki savyje, o mes sukamės išbandymuose. Tačiau jei mūsų verksmai

¹⁴ Rom 5, 5.

¹⁵ Plg. Ps 93, 1.

¹⁶ Plg. Ps 35, 7; Rom 11, 33.

¹⁷ Draugas veikiausiai buvo iš krikščionių šeimos, kuri ir pasirūpinusi krikštu; manichėjai, savo ruožtu, laikė krikštą išoriniu beprasmiu aktu.

¹⁸ Plg. Ps 41, 6, 12.

¹⁹ Plg. Ps 138, 11.

nepasiektų tavo ausų, nieko neliktų iš mūsų vilties. Taigi kaip atsitinka, kad dejonės, ašaros, dūsavimai ir skundai išaugina saldų vaisių, kurį skiname nuo gyvenimo kartybės [medžio] ? O gal saldi yra viltis, kad išgirsi mus? Taip įvyksta, kai meldžiamės, nes maldos trokšta pasiekti tave. Bet kaip yra skausme, ką nors praradus, ir liūdesyje, kuris mane tada apsupo? Aš juk nesitikėjau, kad jis atsigaus, ir ne to prašiau savo ašaromis, o tik liūdėjau ir verkiau. Aš buvau nelaimingas, nes praradau savo džiaugsmą. O gal verksmas, kartus iš prigimties, tampa saldžiu, persisotinus tais dalykais, kuriais ilgai mėgavomės ir kurie dabar mums kelia pasibjaurėjimą?

VI 11. Bet kam visa tai kalbu? Dabar laikas ne klausti, bet prisipažinti tau. Nelaimingas buvau, ir nelaiminga yra kiekviena siela, supančiota meilės mirtingiems dalykams; ji plyšta, kai jų netenka, ir tada supranta savo nelaimę, nors nelaiminga buvo ir prieš tai, kol jų neteko. Taip aš gyvenau tuo metu: karčiai verkiau ir tame kartume radau nusiramimą. Toks buvau vargšas, tačiau tas mano vargas gyvenimas buvo man brangesnis už aną mano draugą. Tiesa, norėjau tą gyvenimą pakeisti, tačiau nenorėjau netekti jo labiau nei ko nors kito. Nežinau, ar būčiau norėjęs numirti už jį, taip kaip kalbama apie Orestą ir Pyladą, jeigu tai nėra išgalvota, kurie norėjo kartu vienas už kitą numirti, kadangi atskirai gyventi jiems buvo blogiau už mirtį²⁰. Bet manyje atsirado nežinau koks jausmas, labai šiam priešingas: mane apėmė slegiantis pasiūlykštėjimas gyvenimu bei mirties baimė. Manau, jog juo labiau mylėjau aną draugą, juo labiau tarsi baisiausio priešo nekenčiau ir bijojau mirties, kuri man jį atėmė, ir maniau, jog ji staiga atims visus žmones, kadangi galėjo atimti jį. Prisimenu, jog būtent tai jaučiau. Štai mano širdis, mano Dieve, štai tokia ji iš vidaus. Žiūrėk, nes viską prisimenu, mano viltie, tu, kuris apvalai mane nuo tokių nešvarių jausmų, nukreipdamas mano akis į tave ir išvaduodamas mano kojas iš pinklių²¹. Stebėjaisi, kad kiti žmonės gyvena, o anas, kurį mylėjau ir laikiau tarsi nemirtingu, mirė, ir dar labiau stebėjaisi, kad aš, kuris buvau antrasis anas, gyvenu, anam mirus. Gerai kažkas pasakė apie savo draugą: jis yra „mano sielos dalis“²². Mat aš jaučiau, kad mano siela ir jo siela dviejuose kūnuose, ir todėl man buvo baisu gyventi, nes nenorėjau gyventi, būdamas pusė, ir todėl galbūt, bijojau mirti, kad nemirtų visas tas, kurį labai mylėjau²³.

VII 12. O beprotybe, nemokanti mylėti žmonių žmogiškai! O kvailas žmogau, nemokantis kantriai pakelti žmogiškos lemties! Toks aš tada buvau. Todėl blaškiausi, verkiau, kankinausi ir neradau nei ramybės, nei išsigelbėjimo. Nešiojaisi perkirstą ir kraujuojančią savo sielą, nepakenčiančią tokio nešiojimo, ir neradau vietos, kur ją padėti. Ji nerasdavo poilsio nei žavingose giraitėse, nei žaidimuose, nei dainose, nei saldžiai kvepiančiuose soduose, nei puotose, nei lovos ar miego malonumuose, pagaliau nei knygoje ar eilėse. Man viskas buvo atgrasu, net pati dienos šviesa, ir kas tik nebuvo tuo, kuo buvo anas, atrodė nedora ir šlykštu, išskyrus liūdesį ir ašaras, nes tik jos suteikdavo šiek tiek nusiramimo. Kai iš jų ištraukdavau savo sielą, prislėgdavo mane sunki mano nelaimės našta. Žinojau, kad reikia ją pakelti prie tavęs, Viešpatie, ir tuo jai padėti, bet nei norėjau, nei pajėgiau to daryti, juo labiau, kad negalvojau apie tave kaip apie kažką patikimą ir tvirtą. Nes tai buvai ne tu, o tuščias įsivaizdavimas, ir mano suklydimas buvo mano dievas. Jei bandydavau ją ten padėti, kad pailsėtų, ji krisdavo per tuštumą ir vėl užgriūdavo mane, ir aš buvau sau tarsi nelaiminga vieta, kur negalėjau būti ir iš kur negalėjau išeiti. Kur mano širdis galėjo pabėgti nuo mano širdies? Kur aš galėjau pabėgti nuo paties savęs? Kur nebūčiau sekęs pats paskui save? Vis dėlto pabėgau iš tėvynės. Mažiau jo ieškojo mano akys ten, kur nebuvo įpratusios matyti, mat iš Tagastos miesto atvykau į Kartaginą.

VIII 13. Laikas nepraeina tuščiai ir nesirita beprasmiškai, nepalikdamas pėdsako mūsų jausmuose: jis atlieka dvasioje nuostabius darbus. Dienos ateidavo ir praeidavo viena po kitos, ir ateidamos bei

²⁰ Plg. Ciceronas, *Apie draugystę* 7, 24.

²¹ Plg. *Ps* 24, 15.

²² Horacijus, *Odės* I, 3, 8.

²³ Vėliau komentuodamas šią vietą, Augustinas traktavo ją kaip retorinį pareiškimą.

praeidamos pasėdavo manyje kitas viltis ir kitus prisiminimus. Aš pamažu ėmiau pratintis prie senųjų malonumų, ir mano dabartinis skausmas ėmė užleisti jiems vietą; atsirado, tiesa, ne nauji skausmai, tačiau priežastys naujiems skausmams. Argi ne todėl anas skausmas taip lengvai ir giliai prasiskverbė į mano širdį, kad aš išliejau [tarsi vandenį] savo sielą į smėlį, pamildamas mirtingą būtybę taip, tarsi ji būtų nemirtinga? O juk labiausiai mane gydė ir teikė jėgų naujųjų draugų paguoda, su kuriais kartu mėgau daryti tai, ką mėgau daryti vietoj tavęs: visas tas nesibaigiančias pasakas, nuolatinę apgaulę, kurios begėdiškais prisilietimais buvo tvirkinamas²⁴ mūsų protas, ir [iš godaus smalsumo] perštėjo mūsų ausys. Jeigu kas nors iš mano draugų mirdavo, šita pasaka nesibaigėdavo.

Buvo dar ir kiti dalykai, kurie traukė mano sielą: kartu kalbėtis ir juoktis, rodyti kilnų abipusį paslaugumą, kartu skaityti gražias knygas, kartu išdykauti ir kartu rodyti tarpusavio pagarbą, kartais nesutarti, tačiau nejaučiant neapykantos, taip kaip žmogus nesutaria pats su savimi (tokie reti nesutarimai vedė į ilgalaikius sutarimus); kartu mokytis ir mokytis, su ilgesiu laukti nesančių ir su džiaugsmu sutikti atėjusius. Tokie mylinčių ir mylimų širdžių ženklai, matomi veide, kalboje, akyse, daugybėje patrauklių gestų, tarsi deglas uždega širdis ir iš daugelio padaro vieną.

IX 14. Štai ką mes mylime drauguose ir mylime taip, kad žmogus jaučiasi esąs kaltas, jeigu neatsako į meilę, nieko neprašydamas iš kito, išskyrus palankumo įrodymus. Iš čia tas liūdesys, jeigu kas miršta, iš čia skausmo tamsa; malonumas virsta kartybe, kurios prisotina širdis: prarastas mirusiųjų gyvenimas virsta gyvųjų mirtimi. Laimingas, kuris myli tave, o draugą tavyje, o nedraugą dėl tavęs²⁵. Tik tas nepraranda nieko brangaus. Kam visi brangūs tame, kurio prarasti negalima. O kas tai yra, jeigu ne mūsų Dievas, Dievas, kuris sukūrė dangų ir žemę ir užpildė juos savimi, nes užpildydamas juos savimi ir sukūrė juos²⁶? Tavęs nepraranda niekas, nebent tas, kuris tave palieka, o kadangi palieka, kur eina ir nuo ko bėga, jeigu ne nuo tavęs mylinčio prie tavęs rūstaujančio? Argi kur nors jis neras tavo įstatymo, jį baudžiančio? O tavo įstatymas yra tiesa ir tu esi tiesa²⁷.

X 15. Dorybių Dieve, atgręžk mus ir parodyk savo veidą, ir būsime išgelbėti²⁸. Nes kur besikreiptų žmogaus siela, visur ji atsirems į skausmą, jeigu neatsirems į tave, ir net jeigu atsirems į gražius dalykus, [jie atneš skausmą], jeigu bus už tavęs ir už jos pačios. Tačiau ir tų gražių dalykų nebūtų, jeigu jie nebūtų iš tavęs. Visi dalykai atsiranda ir išnyksta, o atsiradę tarsi pradeda būti ir auga, kad tobulėtų, o tapę tobuli, sensta ir žūsta; ir nors ne viskas sensta, viskas žūsta. Taigi kai atsiranda ir siekia būti, kuo greičiau auga, kad būtų, tuo labiau skuba, kad nebūtų. Toks yra jų [buvimo] būdas. Tokį jiems davei, nes jie yra dalis dalykų, kurie neegzistuoja visi kartu, bet vieni išeidami, o kiti ateidami jie veikia kaip visuma, kurios dalys yra. Štai taip atsiranda ir mūsų kalba, susidedanti iš atskirų garsų. Nesusidarytų kalbos visuma, jeigu vienas, anksčiau skambėjęs žodis nepasitrauktų, kad ateitų kitas. Tegu šlovina tave dėl visų šitų dalykų mano siela, Dieve, viso kūrėju²⁹, bet tegu prie jų neprisiriša meilės ryšiais, paskatinta kūno pojūčių. Mat, jie eina, kur ėjo, – į nebūtį, ir drasko ją pražūtingais troškimais, nes ir pati nori būti ir mėgsta ilsėtis tarp tų, kuriuos myli. O juose nėra kur būti, nes jie nestovi vietoje: jie bėga tolyn, ir kas juos gali pavyti, skatinamas kūno pojūčių? Arba kas gali išlaikyti net ir tai, kas yra čia pat? Mat lėti yra kūno pojūčiai, todėl kad jie yra kūno pojūčiai: toks yra jų būdas. Jų pakanka tik tam, kam jie buvo sukurti, tačiau nepakanka tam, kad sulaikytų tai, kas skuba nuo paskirtos pradžios ligi paskirtos pabaigos. Mat jie girdi tavo žodį, kuriuo buvo sukurti: „Nuo čia ir ligi čia“³⁰.

XI 16. Nesiblaškyk, mano siela, ir neleisk apkursti savo širdies ausiai nuo savo tuštybės skambesio.

²⁴ Plg. 2 *Tim* 4, 3–4.

²⁵ Plg. *Mt* 5, 44.

²⁶ Žr. Apie Dievo valstybę 11, 22; 12, 2; plg. *Jer* 23, 24.

²⁷ Plg. *Ps* 118, 142; *Jn* 14, 6.

²⁸ Plg. *Ps* 79, 8.

²⁹ Žr. Ambraziejaus himną, *Deus creatur omnium*, kurį ir toliau cituoja Augustinas (*Išp.* 9, XII; 10, XXXV; 11 XVII); plg. *Ps* 45, 2.

³⁰ *Job* 38, 11.

Klausykis ir tu: pats žodis šaukia, kad grįžtum ten, kur yra nedrumsčiamos ramybės vieta, kur nepaliekama meilė, jeigu ji pati nepalieka. Štai vieni dalykai išnyksta, kad jų vietoje atsirastų kiti ir kad iš visų šitų dalių susidarytų pasaulio visuma. „Ar aš kur nors išeinu?“, sako Dievo Žodis. Ten pastatyk savo būstą, ten patikėk visa, ką turi, mano siela, nuvarginta galų gale apgavystėmis. Tiesai atiduok tai, ką turi iš tiesos, ir nieko nepražudysi, ir sužydės visa, kas tavyje buvo nuvytę, ir bus išgydyti visi tavo negalavimai, ir bus sustiprinta visa, kas tavyje yra silpna, bus atnaujinta ir pritvirtinta prie tavęs ir nepaliks tavęs, kur beei, bet stovės su tavimi ir išliks prie tvirto ir visada išliekančio Dievo³¹.

[...]

22. Taip aš tada mylėjau žmones, pasikliaudamas žmonių nuomone, o ne tavimi, mano Dieve, kuriame niekas neapsigauna. Tačiau kodėl jis buvo šlovinamas, visai kitaip, negu garsus lenktynių vežikas arba populiarius [cirko] medžiotojas? Tai buvo rimti pagyrimai, kokių aš norėjau išgirsti apie save. Nenorėjau, kad mane girtų ir mylėtų taip kaip aktorius, nors aš pats juos gyriau ir mylėjau. Vis dėl to aš pats labiau norėjau būti nežinomas arba nekenčiamas, negu šitaip mylimas. Kaip mano siela gali pasverti ir paskirstyti tokią įvairią ir skirtingą meilę? Kodėl aš kitame myliu tai, ko tuo pačiu metu nekenčiu, ko norėčiau išsižadėti ir nuo savęs atstumti? O juk mes abu esame žmonės? Gerą arklį galima mylėti ir nenorint tapti juo, net jeigu šitai būtų įmanoma, tačiau to negalima pasakyti apie aktorį, kuris yra mūsų, žmonių, giminės. Taigi kitame žmoguje myliu tai, ko savyje nekenčiu, nors ir esu žmogus? Didelė bedugnė yra žmogus, kurio visi plaukeliai, Viešpatie, yra tavo suskaičiuoti, ir nė vienas iš jų pas tave neprapul. Tačiau plaukus suskaičiuoti yra lengviau negu žmogaus jausmus ir jo širdies judesius.

[...]

25. Nusikaltimas yra ydingas sielos judesys, postūmis veiksmui, į kurį siela veržiasi įžūliai ir maištingai, o paleistuvystė yra nesaikingas sielos geismas ir mėgavimasis kūniškais malonumais. Jeigu racionalusis protas pats yra ydingas, tai gyvenimą sutepa klaidos ir neteisingos nuomonės. Būtent toks tada buvo mano protas, kai nežinojau, kad jį reikia nušviesti kita šviesa, kad jis priartėtų prie tiesos, nes jame pačiame nėra tiesos. Nes tu uždegi mano žibintą, Viešpatie; tu, mano Dieve, apšvieti mano tamsybes ir iš tavo pilnatvės mes viską gauname⁴⁵. Tu esi tikroji šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį, nes tavyje nėra jokių atmainų ir jokių sambrėškių⁴⁶.

[...]

DEŠIMTA KYGA

[...]

VI 8. Ne abejotinai, bet tvirtai suvokdamas, Viešpatie, myliu tave. Sudrebinai mano širdį savo žodžiu, ir aš pamilau tave. Tačiau ir dangus, ir žemė, ir visa, kas yra juose, štai, iš visur kur liepia man mylėti tave ir nesiliauja kartoję visiems, „idant būtų nepateisinami“²¹. O tu labiau pasigailėsi to, kurio būsi pasigailėjęs, ir didesnę gailestingumą parodysi tam, kuriam būsi buvęs gailestingas: kitaip dangus ir žemė šlovina tave kurtiems. Bet ką gi aš myliu mylėdamas tave? Ne kūno dailumą ir ne laikiną grožį, ne šviesos spindėjimą, tokį brangų štai šioms akims, ne saldžias visokiausių dainų melodijas, ne žiedų, tepalų ir smilkalų gardų kvapą, ne maną ir medų, ne narius, malonius apglėbti

³¹ Plg. *Ps* 101,13, 27.

⁴⁵ Plg. *Ps* 17, 20; *Jn* 1, 16.

⁴⁶ Plg. *Jn* 1, 9.

²¹ *Rom* 1, 20.

kūnu: ne tai myliu, mylėdamas savo Dievą. Ir vis dėlto, mylėdamas savo Dievą, myliu tam tikrą šviesą, tam tikrą balsą, tam tikrą kvapą, tam tikrą maistą ir tam tikrą apglėbimą: šviesą, balsą, kvapą, maistą, apglėbimą savo vidinio žmogaus, kur mano sielai spindi tai, ko netalpina vieta, kur skamba tai, ko nesunaikina laikas, kur gardžiai kvepia tai, ko neišsklaido vėjo dvelksmas, kur juntamas skonis, kurio nenustelbia persivalgymas ir kur tvirtai prigludę tai, ko ne atplėšia persisotinimas. Štai ką myliu mylėdamas savo Dievą.

9. Ir „kas tai yra“²²? Paklausiau, žemės, ir ji tarė: „Tai nesu aš“; ir visa, kas tik yra joje, pripažino tą patį. Paklausiau jūros, gelmių, „plaukiojančių gyvų esybių“²³, ir man atsakė: „Nesame tavo Dievas; ieškok viršum mūsų“. Paklausiau dvelkiančių vėjų, ir visas oras kartu su savo gyventojais man pasakė: „Klysta Anaksimenas; aš nesu Dievas“. Paklausiau dangaus, saulės, mėnulio, žvaigždžių, ir jie atsakė: „Ir mes nesame Dievas, kurio tu ieškai“. Tada aš kreipiausi į visa tai, kas supa mano kūno vartus: „Pasakykite man apie mano Dievą, kuriuo jūs nesate, pasakykite man ką nors apie jį“. Ir visa garsiai sušuko: „Jis mus sutvėrė“. Mano klausimas buvo mano įsižiūrėjimas, o jų atsakymas buvo jų grožis. Tada aš atsigrėžiau į save ir paklausiau savęs: „Kas tu esi?“ Ir atsakiau: „Žmogus“. Štai čia pat mano kūnas ir mano siela: vienas išorėje, o kita viduje. Kurio iš jų turėčiau klausti apie savo Dievą, apie kurį jau buvau klausinęs kūnu nuo žemės iki pat dangaus, iki pat ten, iki kur galėjau išsiųsti pasiuntiniais savo akių spindulius? Tačiau geriau yra tai, kas viduje. Juk jai, vadovaujančiai ir sprendžiančiai [mano sielai], visi kūno pasiuntiniai pranešinėjo atsakymus dangaus, žemės ir visa ko, kas yra juose ir kas sakė: „Nesame Dievas“ ir „Jis mus sutvėrė“. Vidinis žmogus sužinojo tai iš tarnaujančio jam išorinio; aš vidinis, aš, aš dvasia, sužinojau tai per savo kūno jusles. Paklausiau pasaulio didybės apie savo Dievą, ir ji man atsakė: „Tai nesu aš, bet jis mane sutvėrė“.

[...]

VII 11. Tad ką gi aš myliu mylėdamas savo Dievą? Kas yra tasai, kuris yra viršum mano sielos galvos? Pačios savo sielos dėka pakilsiu iki jo. Peržengsiu tą jėgą, kurios dėka esu sujungtas su kūnu ir gyvybe pripildau jo sąrangą. Ne tąja jėga randu savo Dievą: kitaip rastų ir „arklys, ir asilėnas, kurie neturi proto“²⁵, bet turi tą pačią jėgą, kurios dėka yra gyvi ir jų kūnai. Esama kitos jėgos, kurios dėka padarau savo kūną ne tik gyvą, bet ir juslų. Ją man sukūrė Viešpats, liepęs akiai ne girdėti ir ausiai ne regėti, bet vienai suteikti man galią regėti, o kitai suteikti man galią girdėti, ir taip kiekvienai kitai juslei pagal jos vietą ir paskirtį skyręs tai, kas jai priklauso: skirtingus veiksmus, kuriuos aš, vieninga dvasia, atlieku jų dėka. Peržengsiu ir šią savo jėgą; nes ir ją turi „arklys ir asilėnas“: juk ir jie jaučia per kūną.

VIII 12. Taigi peržengsiu ir šią savo prigimties jėgą, laipsniškai kildamas prie to, kuris sutvėrė mane. Ir prieinu atminties laukus ir erdvius rūmus, kur yra visokio pobūdžio dalykų nesuskaičiuojamų vaizdinių, suneštų pažinus tuos dalykus jusliškai, lobynai. Ten sukrauta ir visa tai, ką mąstome, padidindami arba sumažindami arba kaip nors pakeisdami tai, ką užčiuopė juslės, ir visa kita, kas buvo patikėta ir atidėta ir ko dar neprarijo ir nepalaidojo užmarštis.

Kai atsiduriu ten, pareikalauju, kad man būtų pristatyta tai, ko tik užsinoriu; kai kurie vaizdiniai iškyla tuojau pat, kai kurių ieškoma ilgiau ir jie tarsi ištraukiami iš kažkokių nuošalesnių saugyklų, o kai kurie prasiveržia būriais ir, kol klausinėju ir ieškau ko kito, sugriūva į vidurį, tarytum klausdami: „Kartais esame ne mes?“ Veju juos širdies ranka nuo savo atminties veido tol, kol tai, ko noriu, nenušvinta ir neiškyla iš slėptuvės prieš akis. Kiti vaizdiniai prisistato lengvai ir tvarkingą greta taip, kaip pareikalaujama, ir pirma einantys užleidžia vietą einantiems iš paskos, ir užleidę pasislepia, pasirodę pasirodyti iš naujo, kai tik panorėsiu. Visa tai vyksta, kai aš pasakaju ką iš atminties.

²² Iš 13, 14.

²³ Pr 1, 20.

²⁵ Ps 31, 9.

[...]

15. Didelė yra ši atminties galia, pernelyg didelė, mano Dieve, erdvi ir beribė šventovė. Kas pasiekė jos dugną? Tai yra mano dvasios galia. Ji susijusi su mano prigimtimi, tačiau aš pats nesutalpinu viso to, kas esu. Taigi dvasia yra per ankšta, kad galėtų apimti save, tad kur yra toji jos dalis, kurios ji nesutalpina? Nejuo už jos ir ne joje pačioje? Ir kaip ji nesutalpina? Tai man kelia didelę nuostabą, sustingimas apima mane. Žmonės eina žavėtis kalnų viršūnėmis, milžiniškomis jūros bangomis, plačiai tekančiomis upėmis, [žemę] juosiančiu vandenynu ir ratu besisukančiomis žvaigždėmis, palikdami save pačius nuošaly, ir nesistebi, kad aš, kalbėdamas apie visa tai, nematau to akimis, o aš ir negalėčiau apie tai kalbėti, jei kalnų, bangų, upių ir žvaigždynų, kuriuos mačiau, bei vandenyno, pasakojimu apie kurį patikėjau, neregėčiau viduje, savo atmintyje, išsidėsčiusių plačiai erdvėje taip, tarsi regėčiau juos už savęs. Tačiau ne juos aš prarijau matydamas juos, kai mačiau juos akimis, ir ne jie yra manyje, o jų vaizdiniai, ir aš žinau, kas kokia kūno jusle įspausta man.

IX 16. Bet ne tik tai nešioja ši neišmatuojama mano atminties talpykla. Čia yra ir visi tie dalykai, kuriuos aš sužinojau iš laisvųjų mokslų ir kurie dar neiškrito [iš atminties]: jie tarsi nuošalėje, dar gilesnėje vietoje, kuri nėra vieta; ir aš nešiojuosi ne jų vaizdinius, bet juos pačius. Nes, kas yra literatūra, kas yra dialektika, kiek yra klausimų rūšių, visa, ką tik žinau apie tai, yra mano atmintyje ne taip, tarytum aš, išlaikęs vaizdinį, patį dalyką būčiau palikęs už savęs ir jis būtų nuskambėjęs ir išnykęs, kaip balsas, įspaudęs per ausis pėdsaką, kurio dėka prisimenamas taip, tarsi skambėtų, nors jau nebeskamba, arba kaip kvapas, kuris, kol sklinda ir pamažu vadėjasi su vėju, užgauna uoslę ir tokiu būdu perkelia į atmintį savo vaizdinį, kurį prisimindami susigrąžiname, arba kaip maistas, kuris būdamas pilve tikrai nebeturi skonio, tačiau tarytum turi skonį atmintyje, arba kaip tai, kas pajuntama prisilietus kūnu ir ką atmintis įsivaizduoja net ir atskirta nuo mūsų. Mat pastarieji dalykai neįleidžiami į atmintį: vien tik jų vaizdiniai stebėtinai greitai sugaunami, sudedami tarsi į kokius stebėtinus sandėlius ir prisimenant stebėtinu būdu iškeliami į paviršių.

[...]

XVII 26. Didelė yra atminties jėga, kažkas šiurpinančio, Viešpatie, gili ir beribė įvairovė; ir tai yra dvasia, tai esu aš pats. Tad kas aš esu, mano Dieve? Kokia mano prigimtis? Įvairus, daugialypis ir visiškai neapbrėpiamas gyvenimas. Štai savo atminties laukuose, urvuose ir nesuskaičiuojamose įdubose, kurios be skaičiaus pilnos nesuskaičiuojamų rūšių dalykų, kurie ten yra arba per vaizdinius, kaip antai visa, kas kūniška, arba patys, kaip antai laisvieji menai, arba per nežinia kokias sąvokas ar žymes, kaip antai dvasios būsenos – jas atmintis išlaiko ir tuomet, kai dvasia jų nepatiria, nors dvasioje yra visa, kas tik yra atmintyje – aš perbėgu visa tai, nulėkdamas tai šen, tai ten, skverbiosi, kiek galiu, giliau, ir niekur nėra pabaigos: tokia yra atminties galia, tokia yra gyvybės jėga žmoguje, gyvenančiame mirčiai! Tad ką gi man daryti, tikrasis mano gyvenime, mano Dieve? Peržengti ir šią savo galią, kuri vadinasi atmintis, peržengti ją, kad priartėčiau prie tavęs, saldžios šviesos? Ką man pasakysi? Štai aš kildamas savo dvasia prie tavęs, kuris pasilieki viršum manęs, peržengsiu ir šią savo galią, kuri vadinasi atmintis, nes noriu prisiliesti prie tavęs ten, kur prie tavęs galima prisiliesti, ir priglusti prie tavęs ten, kur prie tavęs galima priglusti. Juk atmintį turi ir gyvuliai, ir paukščiai: antraip nesurastų savo urvų ir lizdų, nei daugybės priprastų jiems dalykų; o ir priprasti prie ko nors jie gali tik atminties dėka. Taigi peržengsiu ir atmintį, kad priartėčiau prie to, kuris „atskyrė mane nuo keturkojų ir padarė išmintingesnį už dangaus skrajūnus“ (*Job 35, 11*), peržengsiu ir atmintį, kad surasčiau tave. Kur, tikrasis gėri, užtikrinta saldybe, kur surasčiau tave? Jei randu tave už savo atminties, tai neatsimenu tavęs. Bet kaipgi galiu rasti tave, jei neatsimenu tavęs?

[...]

34. Bet kodėl tiesa gimdo neapykantą, o tiesą skelbiantis tavo žmogus tapo jiems priešū, nors ir mylimas palaimingas gyvenimas, kuris yra ne kas kita, kaip džiaugsmas tiesa, jei ne todėl, kad tiesa mylima taip, kad, ką tik kita jie myli, nori, kad tai, ką myli, būtų tiesa ir, kadangi nenori būti apgauti, nenori būti įtikinti, kad klysta? Vadinasi, jie nekenčia tiesos dėl to, ką myli vietoj tiesos. Jie myli ją, kai ji šviečia, ir nekenčia, kai įrodo juos klystant. O kadangi jie nenori būti apgauti, bet nori apgauti, myli ją, kai ji atsiveria pati, ir nekenčia, kai ji atveria juos. Dėl to ji atlygins jiems taip, kad tuos, kurie nenori būti jos atskleisti, atskleis prieš jų norą ir pati liks jiems neatsiskleidusi. Tokia, tokia, tokia, žmogaus dvasia, tokia akla ir suglebusi, gėdinga ir niekinga nori likti paslėpti, bet nenori, kad kas nors būtų paslėpta nuo jos. O atlyginama jai priešingai. Taip, kad ji nepasislepia nuo tiesos, o tiesa slepiasi nuo jos. Ir vis dėlto, kad ir būdama tokia apgailėtina, ji labiau nori džiaugtis teisingais nei klaidingais dalykais. Taigi ji bus laiminga, jei nekliudoma be jokio vargo džiaugsis vien tik tiesa, kurios dėka visa kas yra teisinga.

XXIV 35. Štai kiek aš klaidžiojau savo atmintyje ieškodamas tavęs, Viešpatie, ir neradau tavęs už jos. Ir neradau apie tave nieko, ko neprisiminčiau nuo tada, kai pažinau tave. Mat nuo tada, kai pažinau tave, nebuvau užmiršęs tavęs. Juk ten, kur radau tiesą, radau ir savo Dievą, pačią tiesą, kurios nuo tada, kai pažinau, nebuvau užmiršęs. Taigi nuo to laiko, kai pažinau tave, buvoji mano atmintyje, ir ten aš tave randu, kai prisimenu tave ir džiūgauju tavėje. Tai yra šventi mano džiaugsmas, kuriuos, regėdamas mano neturtą, padovanojai man iš savo gailestingumo.

XXV 36. Bet kur gi tu buvoji mano atmintyje, Viešpatie, kur tu ten buvoji? Kokią kertelę ten sau įsitaisėi? Kokią šventovę sau pasistatėi? Tu suteikėi mano atminčiai tą garbę buvoti joje, bet kurioje jos dalyje buvoji, štai ką svarstau. Prisimindamas tave aš peržengiau tas jos dalis, kurias turi gyvūnai, nes negalėjau rasti ten tavęs tarp kūniškų dalykų vaizdinių, ir priėjau tas jos dalis, kurioms patikėjau savo dvasios būsenas, bet neradau tavęs ir ten. Ir įžengiau į pačios savo dvasios buveinę, kurią ji turi mano atmintyje, nes dvasia prisimena ir save pačią, bet ir ten tavęs nebuvo, nes kaip tu nesi nei kūniškas vaizdinys, nei gyvo [sutvėrimo] būsenas, tokia, kokia ji būna, kai mes džiaugiamės, liūdime, geidžiame, trokštame, bijome, prisimename, užmirštame ar patiriame visus kitus tokio pobūdžio dalykus, taip nesi ir pati siela, nes esi sielos Viešpats Dievas, ir visa tai kinta, o tu lieki nekintamas viršum visa ko ir teikeisi apsigyventi mano atmintyje nuo tada, kai pažinau tave. Ir kodėl aš ieškau, kurioje jos vietoje tu gyveni, tarsi ten išties būtų vietų? Tikrai gyveni joje, nes prisimenu tave nuo tada, kai pažinau tave, ir randu tave joje, kai prisimenu tave.

[...]

XL 65. Kur tik tu nėjai kartu su manimi, tiesa, aiškindama, ko turėčiau vengti ir ko siekti, kuomet dėščiau tau niekingus savo vaizduotės vaisius, kuriuos galėjau, ir klausiau tavo patarimo? Juslėmis apkeliavau išorinį pasaulį ten, kur galėjau, ir stebėjau nuo savęs savo kūno gyvenimą bei pačias savo jusles. Iš ten įžengiau į savo atminties slėptuves, įvairias platybes, stebėtinais būdais pilnas nesuskaičiuojamų išteklių, apžiūrėjau ir išsigandau, ir nieko iš tų dalykų neįstengiau atskirti be tavęs, ir radau, kad tu nesi nė vienas iš jų. Ir ne aš pats tai radau, nors peržvelgiau visa ką ir pabandžiau atskirti ir įvertinti visus dalykus pagal kiekvieno jų vertę: vienus jų įgijau ir apklausiau, kai apie juos man pranešė juslės, kitus suvokiau esant sumišusius su manimi, atidalinau ir suskirsčiau ir pačius pranešėjus, galiausiai erdvuose atminties lobynuose viena peržiūrėjau, kita paslėpiau, dar kita iškėliau į paviršių. Bet nė aš pats, tai darydamas, tai yra, toji mano jėga, kurios dėka tai dariau, nė ji nebuvai tu, nes tu esi pasilieanti šviesa, kurios aš klausinėju apie visa ką: ar tai yra, kas tai yra, kiek tai verta. Ir klausiausi tavęs aiškinančio ir įsakinėjančio. Ir dažnai taip darau; tai teikia man džiaugsmo, ir vos tik galiu atsiplėšti nuo būtinų reikalų, ieškau prieglobsčio tame malonume. Ir visuose šiuose dalykuose, kuriuos peržvelgiu, klausdamas tavo patarimo, nerandu kitos saugios vietos savo sielai, išskyrus tave, kur susirenka išsibarsčiusios mano [dalys] ir niekas iš manęs nenutolsta nuo tavęs.

Kartais leidi man patirti viduje labai neįprastą jausmą, [kurio apimtas patiriu] nežinia kokią saldybę. Jei ji tobulai išsiskleistų manyje, nežinau, kas būtų, [bet] tai nebūtų šis gyvenimas. Bet aš ir vėl puolu į čia, slegiamas varginančios naštos, mane įsitraukia ir susaisto įprasti dalykai, ir aš ilgai verkiu, bet [vis tiek] esu stipriai susaistytas. Štai ką reiškia įpročio našta! Įstengiu čia būti ir nenoriu, ten noriu ir neįstengiu: ir čia, ir ten esu apgailėtinas.

[...]

Vertė Eugenija Ulčinaitė, Vaidilė Stalioraitytė

Aurelijus Augustinas, *Išpažinimai*, Vilnius: Aidai, 2004, p. 9–15, 18–31, 37–53, 62–74, 77, 79, 217–221, 223–224, 231–232, 238–240, 260–261.